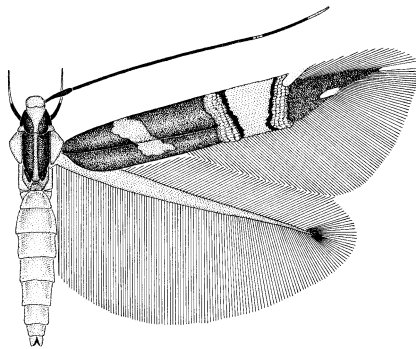

FRANJE

Jaargang 22 (44)

september 2019

ISSN: 1388-4409

Mededelingen uit de Secties “Snellen” en “Ter Haar” van de Nederlandse
Entomologische Vereniging

Franje 22 (44) – september 2019

Colofon

Franje is het gezamenlijke contactorgaan van de secties “Snellen” en “Ter Haar” van de Nederlandse Entomologische Vereniging en verschijnt twee maal per jaar.

Logo: *Cosmopterix zieglerella* door Sjaak Koster

Redactie: Maurice Jansen.

Redactieadres: Maurice Jansen, Appelgaard 9, 4033 JA Lienden. Tel: 0344-603758 (privé), 06-46318831 (werk); e-mail: m.g.m.jansen@nvwa.nl (werk); mgmjansen@gmail.com (privé)

Bestuur sectie Snellen:

E-mail: snellen@nev.nl

voorzitter: Tymo Muus, K.J.Blokstraat 47 8384 EV Wilhelminaoord 06-20358505.

secretaris: Violet Middelman, Minstreelpad 79, 3766 BS Soest. Tel: 06-11268833

penningmeester: Remco Vos, Minstreelpad 79, 3766 BS Soest

lid: Jurriën van Deijk, Kraaienberg 8115, 6601 RL Wijchen jvandeijk@gmail.com

Bestuur sectie Ter Haar:

voorzitter: Siep Sinnema, Sparjeburd 29, 8409 CK Hemrik, tel: 0516-471222; e-mail: siepsinnema@gmail.com

secretaris: Maja de Keijzer, Cornelis de Wittstraat 36^e, 3311 GD, Dordrecht, tel: 078-6137704; e-mail: boos@xs4all.nl

penningmeester: Henk Stuurman, Het Dolomiet 15, 8255 BR Swifterbant; e-mail: henkstuurman@ziggo.nl

lid: Piet van Son, Molenstraat 52, 5051 LH Goirle, tel: 013-5343042; e-mail: pjaw.vanson@home.nl

lid: Maurice Franssen, Van Lidth de Jeudelaan 3, 6703 JA Wageningen; tel. 0317-422940; e-mail: fransseq@xs4all.nl

Lidmaatschap voor leden van Snellen: € 10,- per jaar, bij voorkeur te voldoen op banknummer (IBAN) NL85 INGB 0006 6797 53 t.n.v. Sectie Snellen in Soest. Dit onder vermelding van ‘Contributie Snellen’ en het jaartal.

Foreign members can pay their yearly subscription of € 10,00 at the international banking account number (IBAN) NL85 INGB 0006 6797 53 t.n.v. Sectie Snellen in Soest (BIC code INGBNL2A).

Lidmaatschap voor leden van Ter Haar: € 12,- per jaar,

IBAN-nummer: NL 36 INGB 0004 3165 51 t.n.v. sectie Ter Haar, Swifterbant.

Website NEV: www.nev.nl.

Website Snellen: www.sectiesnellen.nl

Website Ter Haar: www.sectieterhaar.com

INHOUD

Violet Middelman en Tymo Muus – Verslag bijeenkomst Sectie Snellen.....	46
Jürg Schmid – Microlepidoptera in the Alps: Species, Biology, Survival strategies	50
Gerrit Tuinstra – Interessante micro's.....	51
Jurriën van Deijk – Leuke waarnemingen van micro's	53
Jurriën van Deijk – LedEmmer	54
Tymo Muus – De herkenning van de weidemotten (Phycitodes) in Nederland	54
Maurice Franssen – Wat doet de Werkgroep Vlinderfaunistiek (WVF)?.....	57
Erik van Nieukerken – Word lid van de SEL!	59
Maja de Keijzer – Verslag bijeenkomst Sectie Ter Haar	60
Maurice Franssen –Het vlinderjaar 2018	69
Joke Stuurman-Huitema – Bijzondere gevangen macro's.....	75
Rob de Vos – Naturalis Biodiversity Center 2.0	75
Jeroen Voogd –Vlinderwaarnemingen en het boek.	76
Hans Groenewoud – Macrolepidoptera van Heumensoord,.....	77
Programma volgende bijeenkomst sectie Snellen	79
Programma volgende bijeenkomst sectie Ter Haar.....	80

Verslag bijeenkomst Snellen op 23 februari 2019 te Amersfoort

Violet Middelman en Tymo Muus

Aanwezig (31 personen): Jaap Zwier, Trees Kaizer, Chris Sneyers, Harry Groenink, Jannie Sinnema, Gerrit Tuinstra, Grace Nijland, Ton Zijp, Ben van As, Hans Groenewoud, Louis van Deventer, Daniël Muilwijk, Ico Hoogendoorn, Arnold Wijker, Sandra Lamberts, Henk Gremmer, Paul van Wonderen, Miranda van Rijn, Ariena Brinkman, Karin Lenten, Maurice Jansen, Wim Gerritsen, Charles Naves, Tineke Cramer, Marieke Klink, Marja van der Grift, Guus Dekkers, Tymo Muus, Jurriën van Dijk, Remco Vos, Violet Middelman

Huishoudelijk gedeelte

1. Opening

De voorzitter heet de aanwezigen in de zaal van harte welkom en blikt terug op de wintermaanden, die bij uitstek geschikt zijn voor het uitzoeken van foto- en collectiemateriaal. Gebruikelijk levert dat altijd weer wat ‘leuks’ op. De voorzitter ontdekte tussen zijn buitenlandse series de bladroller *Gymnandrosoma punctidiscanum* Dyar die werd verzameld tijdens een vakantie in Florida, Verenigde Staten (fig. 1), welke opvalt door de merkwaardige gekrulde schubben op het achterlijf. De schubben worden gebruikt voor het verspreiden van feromonen.

Voor de mensen die bekend zijn met Social Media zoals de websites Facebook of Instagram: ook hier komen soms bijzondere foto's langs! Zoekresultaten bij het trefwoord 'moth' leveren soms voortreffelijke beelden op. De voorzitter deelt enkele voorbeelden van wat je dan zoal kunt aantreffen. De Canadese collega Vazrick Nazari deelde op sociale media een onbekende uit Venezuela afkomstige pyralide met een soortgelijk uiterlijk (fig. 2), waarbij de denkbeeldige 'okselharen' helpen bij de feromoon dispersie. Een ander voorbeeld zijn foto's van *Kasetsartra fasciaura* Pinkaew, een zeer recent nieuw bladrollergenus uit Thailand met vrijwel uitsluitend goudkleurige vlinders; de veelkleurige 'snout moth' *Lista Walker* uit Thailand die doet denken aan een tafelkleedje; de nieuwe familie Tonzidae met *Tonza citrorrhoa* Walker als pronksoort (Kobayashi et al 2018). Op YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=Z0SpIxbxWb8>) staat overigens een filmpje van de rups en het uitsluipen van deze geelwitte vlinder met merkwaardig glooiende apex Deze nieuwe familie valt onder de superfamilie Yponomeutoidea.

Misschien is er ook nog plaats voor een tweetal vreemde macro's waarvan beelden op internet circuleren, zoals een lid van de voor velen onbekende vlinderfamilie Epipyropidae. Het gaat om de Japanse *Epipomponia nawai* Dyar, waarvan de larve leeft op cicaden. De vlinders ogen als zakdragers, of doen wat denken aan de Europese Eriocottidae (vooral in Zuid-Europa een bekende familie). De familie behoort ondanks het formaat en het uiterlijk van de vlinders tot de superfamilie Zygaenoidea, waar ook de bloeddrupjes en de slakrupsen aan toebehoren. Het zou in theorie dan weer geen micro zijn. Nog zo'n merkwaardig dier is een Nolidae, de Australische en Nieuw-Zeelands *Uraba lugens* Walker, de gum-leaf skeletoniser. De harige

rupsen van deze soort behouden na elke vervelling hun kopkapsel, waardoor ze in een later stadium rondkruipen met een ‘kopjes-toren’.

[De geïnteresseerde lezer kan het tijdens de bijeenkomst geprojecteerde beeldmateriaal opvragen door bovengenoemde soortnamen te ‘googlen’, red.].

Als afsluiter: wie zich afvraagt of ook dichtbij huis nog nieuwe soorten kan ontdekken: Huemer en Karsholt (2018) beschrijven 22 nieuwe soorten *Megacraspedus* uit Europa op. Een bewijs dat er met de nodige inspanningen ook dicht bij huis nog veel te ontdekken valt!

Literatuur

Huemer P. & Karsholt O. 2018. Revision of the genus *Megacraspedus* Zeller, 1839, a challenging taxonomic tightrope of species delimitation (Lepidoptera, Gelechiidae). *ZooKeys*, 800: 1-278.

Kobayashi S, Matsuoka H, Kimura M, Sohn J-C, Yoshiyasu Y & Lees DC 2018. Designation of a new family group name, Tonzidae fam. nov., for the genus *Tonza* (Lepidoptera, Yponomeutoidea), based on immature stages of *Tonza citrorrhoa*. *European Journal of Taxonomy* 443: 1-32.

2. Bestuursmededelingen intern

Ledenbestand

We heten Wim Vermeulen, Marieke Klink, Tineke Cramer, Kerstin Menge en Remco Wester welkom als nieuwe leden.

Belangrijk voor alle leden: wij willen u attenderen op de adreswijziging van de voorzitter.

Activiteiten

Bladmineerdersexcursie op datum 28 september of 5 oktober, locatie en definitieve datum volgt later in de e-mail.

Gesprek over de Werkgroep Vlinderfaunistiek

Het bestuur brengt een verslag uit over de nieuwe W.V.F., die bestaat uit het bestuur van Snellen, Ter Haar en vertegenwoordigers van De Vlinderstichting. Deze werkgroep is in 2001 opgericht en heeft als doel de Nederlandse databank voor de vlinders, die in het beheer is bij De Vlinderstichting, te controleren en in te (kunnen) zetten voor uiteenlopende doeleinden. Vanuit de groep kwamen diverse vragen naar voren, gericht aan de beheerder van Noctua, Jurriën van Deijk. Hij beheert de database nu drie jaar.

- Men realiseert zich dat Waarneming.nl een grote bron van nieuwe waarnemingen betreft, maar is benieuwd of in Noctua te herleiden is welke waarnemingen afkomstig zijn uit Waarneming.nl. Jurriën geeft aan dat de waarnemingen zijn gedocumenteerd met de bron en een webadres die correspondeert met de waarneming op de website. Waarnemingen die goedgekeurd zijn door een validator zullen naar Noctua gaan. De voorzitter voegt hieraan toe dat de waarnemer zelf kan aangeven in zijn of haar Waarneming.nl gebruikersprofiel of data mag worden uitgewisseld met organisaties zoals De Vlinderstichting en Stichting EIS. Jurriën geeft aan dat ook niet-gevalideerde waarnemingen momenteel worden ingelezen, maar deze kennen geen status.
- Hoe houdt het beheer van Noctua rekening met de nieuwe privacywetgeving (AVG)?
- Jurriën geeft aan dat dit tamelijk lastig is. De zaal oppert dat het wellicht een idee is om waarnemers vooraf te vragen om toestemming te verlenen zodra waarnemingen worden

vrijgegeven voor bijvoorbeeld onderzoek. De voorzitter geeft aan dat dit wellicht omslachtig is omdat een verzameling van één soort talloze waarnemers kent. Een oplossing zou kunnen zijn dat alle actuele waarnemers hier doormiddel van een document toestemming voor verlenen, maar dat is ook een arbeidsintensieve kwestie. Men is het erover eens dat vrijgeven van waarnemingen (doormiddel van een uitdraai) ook kan door waarnemers weg te laten.

- Hoe ‘compleet’ is Noctua? Jurriën geeft aan dat de database zonder meer erg compleet is met ongeveer 6 miljoen waarnemingen, waaronder ook oudere waarnemingen.
- Wordt Noctua nog gebruikt voor een Rode Lijst project? Als antwoord hierop: dit project ligt voorlopig nog stil. Een begin is gemaakt met het boekproject Nachtvinders belicht (<http://www.repository.naturalis.nl/record/515510>) en daarbij is dankbaar gebruik gemaakt van Noctua. Het boek bevat overigens een voorlopige Rode Lijst. Er is in de loop van de jaren gebleken dat het maken van een Rode Lijst voor nachtvinders niet eenvoudig is, er komt heel wat bij kijken.
- Wie coördineert in de validatieproblematiek bij lastige soorten, zoals bij bijv. *Oligia spec.* (halmuultjes)? De voorzitter geeft aan dat hier nog geen plan voor bestaat. In het verleden is er wel een lijst opgesteld van voor amateurs moeilijk te determineren macro's, deze kan ook worden uitgebreid voor de micro's. Zulke lijsten bestaan grotendeels al. De W.V.F. zou hier samen met diverse validatoren een plan voor kunnen bedenken, ook de secties (met de expertise van de leden) zouden in de toekomst een prominere rol kunnen spelen in de validatie.

Vanuit de groep kwam het verzoek om te tonen hoe Noctua in elkaar zit. Jurriën heeft na aanleiding van een vraag uit de zaal kort een toelichting gegeven over het databestand Noctua. De database was hiervoor in het beheer van Willem Ellis. Door deze overstap is een deel van de handelingen voor de waarnemers hetzelfde gebleven, maar er zijn wel kleine veranderingen. Jurriën zal op de volgende Ter Haar bijeenkomst een lezing houden over de database Noctua om dit verder toe te lichten.

Vergaderdata

Ter Haar heeft besloten de ‘traditionele’ vergaderdata van de 2e naar de 3e zaterdag in oktober te veranderen omdat De Schaapskooi op de gewenste dagen al geboekt was. In het verslag in Franje zijn wij hiervan op de hoogte gesteld, m.a.w. is dit een eenzijdig besluit omdat dit niet met ons werd afgestemd. Wij zien dan ook geen reden hierin mee te gaan, immers zijn onze vergaderdata voor de komende jaren al vastgelegd om dergelijke problemen voor te zijn. De volgende bijeenkomst is op zaterdag 12 oktober 2019.

3. Bestuursmededelingen extern

Tweede ronde controle microveldgids

Leden krijgen de mogelijkheid een tweede reeks met teksten van de verspreiding van de microveldgids te beoordelen. Belangstellenden voor deze klus kunnen zich wederom melden. Het gaat nu om de soorten Gracillariidae t/m Elachistidae. Gelieve op- en aanmerkingen retour te zenden aan tmuus@hotmail.com.

Microlepidoptera of Europe volume 9

Eind maart verschijnt het 9e deel van de blauwe serie, met het tweede deel over de Tineidae. Vermandel heeft eerder al laten weten dergelijke ‘dure’ boeken niet meer in te kopen omdat

het niet meer loont om ze te verkopen. Een gezamenlijke inkoop is weer het overwegen waard, waarbij 95 euro een richtprijs voor het boek is.

De serie is tegenwoordig minder in trek doordat Brill de kwaliteit van de boeken verlaagd heeft. De kaften zijn vrij kwetsbaar en de afgebeelde vlinders aan de kleine kant. Ook de kaft sluit niet meer aan op de eerdere volumes. Wij zijn in het bezit van een printbare PDF met ‘vervangende’ oorspronkelijke kaften (en dus met het typische lettertype van Apollo Books) die met bijvoorbeeld boeklon eenvoudig over de rug heen te plakken is.

Eveneens het vermelden waard is dat ‘The larvae of the British butterflies and moths’ van Buckler nu gedigitaliseerd is. Dit is voor de rupsenliefhebbers interessant, omdat veel soorten worden afgebeeld. <https://www.biodiversitylibrary.org/bibliography/62807>

SEL Congres in 2019

Societas Europaea Lepidopterologica, ofwel het ‘grote’ Europese vlindergenootschap, organiseert het 21e congres in Italië te Compobasso, van 3-7 juni in 2019. De Universiteit van Molise is hierbij betrokken.

Rondvraag

Er waren geen vragen vanuit de aanwezigen.

4. Leden van verdienste

Tijdens de vorige bijeenkomst was het bestuur voornemens twee leden in het zonnetje te zetten. Zijn naam werd in dat verslag nog niet genoemd, zodat de verrassing zou blijven. Wij loven Hans Huisman (fig. 5) voor zijn onuitputtelijke werk binnen Snellen. Over het algemeen kent de bijeenkomst van Snellen drie vaste elementen: koffie, soep en Hans Huisman. Hans is onlosmakelijk verbonden met Snellen, enerzijds vanwege de historie (hij was tevens oprichter van de Sectie Snellen) maar daarnaast door zijn trouwe aanwezigheid. Een jong bestuur krijgt te maken met uitdagingen. Een bekende gedachte is: “wat zouden de seniorenleden van alle veranderingen vinden?”. Het bestuur is Hans dankbaar voor het geven van zelfvertrouwen bij het maken van de juiste keuzes. Het is menigeen bekend dat hij ook nog steeds uitermate fanatiek is in het inventariseren, determineren en administreren van vlindergegevens. Dit deed hij ook belangeloos voor anderen. Zo was hij betrokken bij jaarlijsten over een periode van zo’n 25 jaar. In de jaren negentig deed Hans dit samen met Sjaak Koster. Hans steekt bovendien vrijwillig zijn handen uit de mouwen voor Naturalis in Leiden.

In de loop van de decennia bouwde hij een ongeëvenaarde kennis op, naast dat hij in het bezit is van een diverse collectie. Een groot gedeelte van zijn waarnemingen zijn afkomstig uit zijn woonplaats Wezep (waar de val vrijwel dagelijks brandt) en uit Ouddorp (waar hij zijn oude dag in een vakantiewoning spendeert). In het verleden verbleef hij ook regelmatig in Melissant. Opedane kennis weet hij zelfs tot op heden nog gedetailleerd uit zijn mouw te schudden. Toonaangevend is verder zijn publicatie over het genus *Agonopterix*, de zogenaamde kaartmotjes. Recentelijk heeft hij zich ook nader verdiept in de *Depressaria*’s, de platlijfjes. Typierend voor Hans is zijn bescheidenheid, deskundigheid en authenticiteit. De laatste is een toelichting waard. De voorzitter en Hans schelen iets meer dan 65 jaar. Toch verloopt de samenwerking vlekkeloos: via de e-mail, de deur staat altijd open, met humor en gesprekken over vlinders zijn nooit saai, omdat het altijd gepaard gaat met een ondertoon van grote passie. Dat spreekt boekdelen. In een kritieke tijd waarbij Snellen te maken had met

vergrijzing hielp Hans nieuwkomers op weg. Ondanks dat Hans de 90 is gepasseerd voegt hij geheel vrijblijvend Nederlandse namen aan zijn praatjes toe, immers bedacht hij er een groot aantal van zoals de bekende “Oosterse schone” en het “naaldkunstwerkje”.

Hans kon vandaag wederom door andere activiteiten niet aanwezig zijn. Zodoende heeft het voltallige bestuur op 13 februari jl. Hans een bezoek gebracht waarbij hij de speciale ‘Snellen’ broche met begeleidende woorden in ontvangst nam. Op de bijeenkomst werd dit door de aanwezigen gewaardeerd en feliciteren zij hem!

Microlepidoptera in the Alps: Species, Biology, Survival strategies

Jürg Schmid

The Alps are biologically and climatically a very complex mountain system.

From around 300 m above sea level to 4800 m an almost unlimited variety of micro-ecosystems are to be found. If we estimate the total species number of lepidoptera in the Alps to be around 5000, we may assume that there could exist as many as 3000 microlepidoptera-species in these mountains. They do not, however, occur everywhere, but each species prefers a specific altitude, has a restricted geographical range and is sometimes also stringently associated with selected plant species as nutrition for the caterpillars.

In the warm, almost submediterranean lowland valleys, we may find microlepidoptera like *Mirificarma lentiginosella* (Zeller) feeding on scorpion senna (*Hippocrepis emerus*), *Ascalenia vanella* (Frey) and *Merulempista cingillella* (Zeller) on false tamarisk (*Myricaria germanica*) and *Phyllonorycter staintoniella* (Nicelli) on the common broom (*Cytisus scoparius*). In the submontane/montane belt up to about 1700 m, such rare species like *Coleophora arctostaphyli* Meder, *Aethes ardezana* (Müller-Rutz), *Nemophora dumerillella* (Duponchel) and *Cauchas albiantennella* (Burmam) find their ideal habitat, always associated with their specific plant. The biology of some of these species has only recently been discovered.

The subalpine zone, encompassing the uppermost region of mountain forest, harbours plenty of specialized microlepidoptera, often associated with Vaccinietum: *Fomoria waeverii* (Stainton), *Coleophora vacciniella* Herrich-Schäffer, and *Stigmella myrtillella* (Stainton). Where larch trees (*Larix*) dominate, we may find *Cydia milleniana* (Adamczewski), *Cydia grunertiana* (Ratzeburg), *Zeiraphera griseana* (Hübner), *Coleophora laricella* (Hübner), and many others bound in monophagy to this tree!

The alpine zone, extending from the upper tree line to about 2700 m is home to an impressive variety of microlepidoptera: *Xerocnephasia rigana* (Sodoffsky) on Spring Pasque flower (*Pulsatilla vernalis*), *Stigmella dryadella* (O. Hofmann) on mountain avens (*Dryas octopetala*) or *Aethes aurofasciana* (Mann) on stemless gentian (*Gentiana acaulis*). Silicious ground is home to *Digitivalva arnicella* (Heyden) feeding on Arnica (*Arnica montana*) or to *Elachista bifasciella* Treitschke caterpillars, mining in the leaf of Tufted hairgrass (*Deschampsia cespitosa*).

The higher alpine zone around 2400 m accommodate such rare species as *Dichrorampha chavanneana* (de la Harpe), *D. thomanni* Huemer and *D. harpeana* Frey, all living on *Asteraceae*.

The subnival/nival zone is characterized by harsh climatic conditions, strong winds and quickly changing temperatures. The microlepidoptera living there have to adapt to these conditions as well as the plant species. Plants grow preferably in cushion form which allows for heat storage. Caterpillars take advantage of this and construct silken tubes which stretch from the plant surface into the plant cushion and down into the soil surface. Thus a certain temperature regulation is possible for the caterpillars by moving within their silken tunnel system. Also, caterpillars live preferably underneath flat stones. These absorb heat during the day and protect the caterpillar from low night temperatures by insulation. Species like *Sattleria melaleucella* (Consant) *Depressaria heydenii* Zeller, *Asarta alpicolella* (Zeller), *Sphaleroptera alpicolana* (Frölich) and others have been documented to profit from such behaviour.

The uppermost zone, where alpine microlepidoptera still may complete their mostly biannual lifecycle extends between 3000 and 3400 m. Here we still can find about a dozen species, mostly being condemned to feed on the very few plant species which still thrive at this altitude.

Faunistische mededelingen

Gerrit Tuinstra – Interessante micro's.

Met behulp van een powerpoint-presentatie worden diverse interessante micro's getoond, die waargenomen zijn in 2018, met name in het Lauwersmeergebied. Dit werd voorafgegaan door een correctie van een eerder getoonde soort. Verondersteld werd dat het daarbij ging om *Acleris kochiella* (Goeze), iepenbladroller, op basis van rupsen en met name het veroorzaakte (vraat)beeld van twee aan elkaar gesponnen bladeren van iep (*Ulmus*). Zeer waarschijnlijk gaat het hier niet om *A. kochiella*, maar om *Ancylis upupana* (Treitschke), zwarte haakbladroller, die vrijwel hetzelfde vraatbeeld veroorzaakt.

Vervolgens wordt een eveneens eerder getoonde afbeelding van een vleermuiskast nogmaals getoond. Tijdens een vorige vergadering werd aangegeven dat er in het najaar veel exemplaren van *Mompha jurassicella* (Frey), wilgenroosjesboorder, in de vleermuiskasten gevonden werden. In het najaar van 2018 was dit opnieuw het geval, maar ook werd een exemplaar van de zeldzame *Depressaria daucella* (Denis & Schiffermüller), karwijplatlijfje, gevonden, op 28.viii.2018, in een vleermuiskast in het Groninger Opende.

De volgende dia toont drie bladeren van een rozensoort (*Rosa*), met daarin de mijnen van *Ectoedemia angulifasciella* (Stainton), rozenblaasmijnmot. In 2017 werden ook al mijnen gevonden en op 29.x.2018 werden circa 15 mijnen gevonden in het Lauwersmeergebied. Een opvallende plek, daar de soort met name bekend is uit het oosten van de provincies Overijssel en Gelderland en het zuiden van Limburg.

De volgende dia toont een afgevlagen exemplaar van een *Bucculatrix*-soort. Aan de hand van een genitaalpreparaat kon vastgesteld worden dat het *B. ainliella* Murtfeldt, Amerikaanse ooglapmot, betreft, een soort die nog niet eerder in het Lauwersmeer waargenomen werd en nieuw is voor de provincie Groningen. Het exemplaar werd gevangen op licht op 14.x.2018. Na de diverse waarnemingen elders in het land, van de opvallende mijnen van *Paractopa robiniella* Clemens, acaciawolkje, werden mijnen ook op twee locaties in Friesland gevonden (Makkinga & Elsloo), op 17.ix.2018. Dit waren de eerste Friese waarnemingen, van deze soort die in 2018 voor het eerst in Nederland waargenomen werd.

Ook *Macrosaccus robiniella* (Clemens), acaciavouwmot, werd voor het eerst in Friesland waargenomen op twee locaties in Drachten op 9.ix.2018. Deze soort is al veel langer uit Nederland bekend maar was nog niet in de drie noordelijke provincies waargenomen.

Op 15.vii.2018 werd voor het Lauwersmeer het eerste imago van *Phyllonorycter roboris* (Zeller), bonte eikenvouwmot, gevangen. Een paar dagen eerder, op 9.vii.2018 werden al de mijnen met poppen gevonden op zomereik (*Quercus robur*).

Glyphipterix forsterella (Fabricius), zeggeparelmot, werd in 2017 al in het Lauwersmeer gevangen, maar op 24.v.2018 en 27.v.2018 werden circa 20 exemplaren gevangen van deze in Nederland zeldzame soort.

Ook een vrij zeldzame soort is *Elachista biatomella* (Stainton), duinzeggemineermot, waarvan op 4.vi.2018 en 21.vii.2018 steeds één exemplaar werd gevangen, in het Lauwersmeer.

Pas in 1993 werd het eerste Nederlandse exemplaar van *Monochroa elongella* (Heinemann), zandplaatboegsprietmot, in Nederland gevangen. De verspreiding van deze soort lijkt zich ook nu nog te beperken tot het Waddengebied. In het Lauwersmeer is het geen zeldzaamheid en is de soort al in verschillende jaren aangetroffen.

Op 2.vi.2018 werden in de toppen van een pol moerasspirea (*Filipendula ulmaria*) samen gesponnen bladeren gevonden met daarin een aantal rupsen. Een paar daarvan werden verzameld en korte tijd later kwam er een imago van *Acleris aspersana* (Hübner), bruingele boogbladroller, tevoorschijn. Moerasspirea is in het Lauwersmeer geen algemene plant, maar *A. aspersana* werd er al een aantal keren eerder gevangen.

Vervolgens worden twee soorten van het over het algemeen als lastig ervaren genus *Cnephasia* getoond: *Cnephasia pasiuana* (Hübner), moerasspikkelbladroller en *C. genitalana* (Pierce & Metcalfe), vale spikkelbladroller. *C. pasiuana* werd eerder ook al in het Lauwersmeer gevangen en op 7.vi.2018 opnieuw, zowel het mannetje als het vrouwtje. Opvallend is de sterk gebogen voorrand van de voorvleugel van deze vrij forse soort. *C. genitalana* is juist een veel kleinere soort. Ook deze werd al eerder in het gebied gevonden en opnieuw op 13.vii.2018. Zowel *C. pasiuana* als *C. genitalana* werden gedetermineerd op basis van genitaalonderzoek.

Nog een soort die ook al in voorgaande jaren in het Lauwersmeer werd gevangen, is *Endothenia oblongana* (Haworth), kust-kuifbladroller. In 2018 werden diverse exemplaren gevangen op 4.vi., 7.vi. en 19.vi.2018. Mogelijk gebruikt de soort knoopkruid (*Centaurea jacea*) als voedselplant in dit gebied.

Een opvallende en nieuwe soort voor het Lauwersmeer, alsook voor de provincie Groningen, is de kleine *Rhopobota myrtilana* (Humphreys & Westwood), bosbesbladroller, waarvan een exemplaar gevangen werd op 24.v.2018.

Op 19.iv. en 9.vii.2018 werd nieuw voor de provincie Groningen *Epinotia pygmaeana* (witvleugelooogbladroller) gevangen, in het Lauwersmeergebied, op een plek langs een bosrand met ondermeer spar (*Picea*).

Vervolgens worden een aantal foto's getoond van *Argyroploce externa* (Eversmann), eierdopmot (fig. 10). In eerste instantie van een imago dat gevangen werd op 7.vi.2018. Eerder werd de soort al in het gebied waargenomen in 2014, 2015 en 2017. In het vroege voorjaar van 2018 werd gezocht naar de rupsen, op één van de voedselplanten van de soort, rond wintergroen (*Pyrola rotundifolia*). De rupsen werden gevonden in de samen gesponnen bladeren van deze plant.

Daarna worden op één dia twee foto's getoond van twee erg op elkaar lijkende bladrollers. Op basis van genitaalonderzoek kon worden vastgesteld dat het ene exemplaar de zeer algemene *Celypha lacunana* (Denis & Schiffermüller), brandnetelbladroller, betrof maar het andere exemplaar de juist zeer zeldzame *Phiaris umbrosana* (Freyer), kalklijnbladroller. Dit laatste exemplaar werd op licht gevangen in het Lauwersmeer-gebied op 10.vi.2018.

Op 10.vi.2018 werd in het Lauwersmeer opnieuw een exemplaar gevangen van *Eucosma rubescana* (Constant), waddenknoopvlekje, op een plek die veel verder het gebied in ligt, dan het gebied langs de Waddenzeedijk waar in 2010 en 2011 de vlinder aangetroffen werd.

Twee exemplaren van *Cydia indivisa* (Danilevsky), sparspiegelmot werden gevangen in een voormalige kerstbomenplantage nabij Bakkeveen, in het oosten van Friesland.

In de periode van 21-26.v.2018 werden 45 exemplaren van *Grapholita funebrana* Treitschke, pruimenmot, gevangen op feromonen in Drachten, Suameer en Lauwersoog. Tegelijk werden 40 exemplaren van cf *Pammene gallicolana* (Lienig & Zeller), galdwergbladroller gevangen. Deze laatste determinatie moet nog aan de hand van een genitaalpreparaat bevestigd worden hetgeen wordt bemoeilijkt door het gering aantal goede afbeeldingen van de genitaliën van deze soort. Als de determinatie correct is dan betreft het de eerste exemplaren in de provincies Friesland en Groningen. Op 23.v.2018 werd *Grapholita discretana* Wocke, v-haakspiegelmot, gevangen te Oldeberkoop.

De laatste soort die getoond wordt is *Grapholita orobana* Treitschke, brede haakspiegel-mot, een in Nederland vrij zeldzame soort. In het Lauwersmeer werd de soort al eerder vastgesteld, maar in klein aantal. In de maanden juli en juli 2018 werden in totaal circa 80 exemplaren waargenomen in een vochtig grasland met veel vogelwikke (*Vicia cracca*).

Jurriën van Deijk – Leuke waarnemingen van micro's

Op de Plateaux zijn op twee verschillende avonden meerdere exemplaren gevangen van de *Acleris lipsiana* (Denis & Schiffermüller), grijze boogbladroller. Deze soort was nog niet uit dit gebied bekend en de rupsen leven van berk (*Betula*), gage (*Myrica*), appel (*Malus*) en blauwe- (*Vaccinium myrtillus*) en rode bosbes (*V. vitis-idaea*). In dit gebied staat voornamelijk veel berk en wilde gage. In ditzelfde gebied werden op twee plekken goudlichtmotten (*Selagia argyrella*) waargenomen. Op één avond zijn alle exemplaren weggevangen waarbij de eindstand op 43 exemplaren uit kwam. Ook in dit gebied zijn dennenappelbladrollers (*Gravitar mata margarotana*) gevangen. Deze soort is pas sinds 1995 uit Nederland bekend. In 2012 was de eerste waarneming in Noord-Holland en 2016 in Groningen. Is de soort zo snel uitgebreid of wordt er weinig in de naaldbossen gevangen? In de Kampina had hij één exemplaar van het bietzandvleugeltje (*Scrobipalpa ocellatella*) gevangen. Deze soort was alleen uit 2010 bekend van Schiermonnikoog, maar in 2018 waren er verspreid door het land meer dan 20 waarnemingen, van soms wel meerdere exemplaren. De soort zit op bieten zoals de strandbiet (*Beta vulgaris* spp. *maritima*) langs de kust, maar rond de middellandse zee ook op suiker- (spp *vulgaris* var. *altissima*) en voederbieten (spp. *vulgaris* var. *crassa*). Gezien de hoeveelheid binnenlandse waarnemingen hebben de rupsen hier mogelijk van geleefd.

Jurriën van Deijk – LedEmmer

In 2018 zijn er verschillende experimenten geweest om de nachtvlindervallen met tl-buisjes te vervangen door LED. Jurriën liet het huidige ontwerp zien van een nieuwe val die gebruikt gaat worden om het meetnet nachtvlinders uit te breiden. Hiermee worden ongeveer twee

keer zoveel vlinders gevangen ten opzichte van de 6Watt actinic buisjes die hiervoor in de vallen werden gebruikt.

Tymo Muus – De herkenning van de weidemotten (Phycitodes) in Nederland

De vlinderliefhebber die een ontluikende belangstelling voor micro's begint te krijgen, begint al gauw met de wat grotere families. Typerend zijn de gras- en lichtmotten (Pyrallidae, Crambidae), vedermotten (Pterophoridae) en diverse bladrollers (Tortricidae). De meeste soorten worden ook wel afgebeeld in determinatiewerken en op enkele uitzonderingen na blijkt dat de dieren ook wel goed vanaf foto te determineren zijn. Mij is meermaals gevraagd of de weidemotten, behorend tot de lichtmottenfamilie, vanaf foto te determineren zijn. Het internet staat vol met foto's van *Phycitodes*, waarbij naar schatting de helft (of zelfs meer) van de foto's een andere soort betreft. Het beeldmateriaal op Waarneming.nl, ongeacht of zij goedgekeurd zijn of niet, bevat nog zeer veel fouten. Op het forum van deze portal wordt ook een enkele maal gesteld dat de dieren "via foto's wel te determineren" zijn en in navolging van dit advies worden dieren toch relatief eenvoudig op naam gebracht – mijns inziens ten onrechte. In 'Micro Moths' van Sterling & Parsons (2012) worden beschrijvingen en afbeeldingen getoond van slechts enkele soorten, weergegeven vanuit een ongelukkig bovenaanzicht; de beschrijvingen en afbeeldingen zijn slecht bruikbaar bij de determinatie. Wel benadrukken zij ook dat de determinatie vanaf een foto problematisch kan zijn en in feite determinatie door middel van genaliënonderzoek aanbevolen is. De determinatie op uiterlijk is soms mogelijk als het exemplaar nog 'vers' beschud is en er gekeken wordt naar een combinatie van kenmerken.

De rupsen leven gebruikelijk in of tussen de bloemhoofdjes; de vlinders komen goed op licht en worden op uiterlijk veelal gekarakteriseerd door de bruine grondkleur met een brede lichte veeg aan de vleugelvoorzand (costa).

Kuchlein et al. (1980); Kuchlein en Bot (2010) en Palm (1986) gaan het meest uitvoerig in op de onderscheidende kenmerken bij *Phycitodes*. Hier ontstaan enkele problemen:

- Kuchlein et al. (1980) creëren in de determinatietabel twee groepen gebaseerd op de mate waarop schubben in mindere of meerdere mate aanwezig zijn aan de voorzijde van de kop. Dit kenmerk is onbetrouwbaar omdat schubben bij alle soorten in dezelfde mate zijn aangetroffen;
- Kuchlein et al. (1980) en Kuchlein en Bot (2010) geven bij *P. albatella* aan, dat dit de enige soort is waarbij de binnenste zwarte vlekken in een denkbeeldige hoek staan, terwijl dit kenmerk betrekking heeft op vier soorten.

Er begon de 'worsteling' om goede kenmerken te vinden voor elk van de uit ons land bekende soorten *Phycitodes*. Karakteristiek voor de soorten uit dit geslacht is de witte veeg aan de voorrand en vooral in rusthouding goed zichtbaar: een drietal zwarte vlekken in het basaalveld.

P. binaevella (Hübner), rups op distelachtigen (*Carduus*, *Crispus* etc);

Dit is de enige soort met een wat forser formaat (spanwijdte 21mm tegen 17mm bij de andere soorten), met nogal vette stippen op 1/3 van de voorvleugel, die bovendien in een relatief rechte lijn lopen (fig. a). Gewoon in heel ons land.

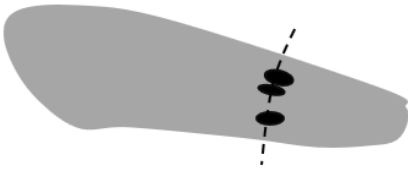

fig. a.

P. maritima (Tengström), rups overwegend op jacobskruiskruid (*Jacobaea vulgaris*);

Een soort met in de eerste plaats een brede witte voorrand die tot halverwege de vleugel doorloopt en overduidelijke exemplaren bevatten een kromming in de dwarsband (fig. b), daar waar deze de voorrand nadert (fig. c). Er is geen verband tussen de wetenschappelijke naam en de verspreiding, de soort is allesbehalve ‘maritiem’ en is doorgaans een gewone soort. De Nederlandse naam zou het beste veranderd kunnen worden naar alles anders dan ‘slank’, aangezien de soort naar ratio de breedste voorvleugels kent.

fig. b. +

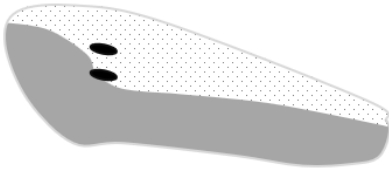

fig. c.

P. inquinatella (Ragonot), rups mogelijk in Nederland op jacobskruiskruid (*Jacobaea vulgaris*);

Een variabele soort die soms kan worden herkend aan de talrijkheid van zwarte schubben die verspreid over de hele vleugel voorkomen, vaak kent de soort een vage recht lopende dwarsband met tussen hier en de termen een meer donkere regio (fig. d). Voornamelijk in Zuid- en Midden-Limburg en daarbuiten een enkele waarneming in de omgeving van Nijmegen. Zie ook *P. albatella*.

fig. d.

P. saxicola (Vaughan), rups op boerenwormkruid (*Tanacetum vulgare*);

Veelal een donkere soort, waarbij het bruin in de vleugel eerder olijfbruin van kleur kan zijn. De soort kent twee lichtere vegen die de binnenste en buitenste zwarte vlekken als het ware met elkaar verbindt en deze witte vegen zijn gebruikelijk rijk bezaaid met zwarte schubben. Het gebied aangegeven in figuur e is zo goed als vrij van zwarte schubben. De lichte voorrand is tamelijk smal en reikt gebruikelijk net niet tot aan de binnenste witte ‘veeg’ waardoor een donkere onderbreking tussen de lichte gebieden ontstaat (fig. f). Een gewone soort langs de kust, met het bolwerk in de Hollandse en Noord-Hollandse duinen.

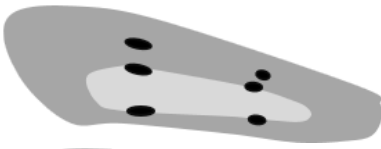

fig. e. +

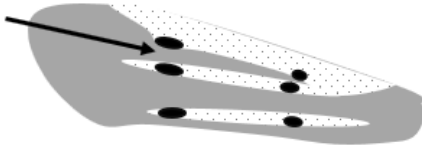

fig. f.

P. albatella (Ragonot), rups in Nederland mogelijk op akkermelkdistel (*Sonchus arvensis*) en zomerfijnstraal (*Erigeron annuus*). Een soort waarbij de zwarte vlekken er soms wat uit springen, doordat ze vaak (aan de binnenzijde) sterk omringd zijn door witte schubben (fig. g). Dit is het beste te zien wanneer een exemplaar in rusthouding vanaf de rugzijde wordt bestudeerd. De soort maakt verder soms een wat grauwe en vale indruk, omdat het wit, grijs en bruintinten wat in elkaar overlopen zonder dat hier sprake is van een duidelijke vlakverdeling. De exemplaren bevatten nogal wat zwarte schubben en een soortgelijke zwarte dwarsband als bij *P. inquinatella*, die veelal aan de voorrand vergezeld wordt door één zwart voorrandsvlekje (fig. h). Kan zeker gezien de zuidelijke verspreiding worden verwisseld met *P. inquinatella*.

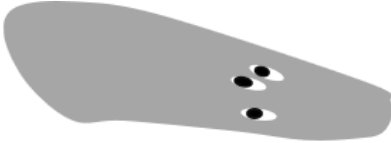

fig. h.

fig. g. +

Tevens sterk verwant aan het genus *Homoesoma*:

H. nebulella (Denis & Schiffermüller) – kruiskruidmot

H. nimbella (Duponchel) – zandblauwmot

In veel gevallen is de tweedeling bruin-wit minder sterk zichtbaar en veelal is van het drietal zwarte vlekken in het basaalveld de eerste, nabij de voorrand gelegen, soms afwezig tot onduidelijk. In tegenstelling tot de *Phycitodes* soorten kan de middenband zo sterk afbuigen dat deze nagenoeg in de apex eindigt. Dieren met een gedeeltelijke zwarte voorrand behoren altijd tot dit geslacht (fig. i).

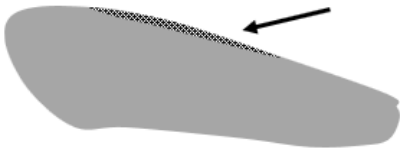

fig. i.

Literatuur

Kuchlein JH, Leffef F & Kleinpaste RH 1980. Pyralidae (eerste gedeelte). Tabellen en verspreidingsatlas van de Nederlandse Microlepidoptera 1: 1-77.

Kuchlein JH & Bot LEJ 2010. Identification keys to the microlepidoptera of The Netherlands. Tinea Foundation & KNNV Publishing.

- Palm E 1986. Nordeuropas Pyralider - med saerligt henblik pa den danske fauna (Lepidoptera: Pyralidae). - Danmarks dyreliv 3.
- Sterling P & Parsons M 2012. Field guide to the micro moths of Great Britain and Ireland. British Wildlife Publishing.

Wat doet de Werkgroep Vlinderfaunistiek (WVF)?

Maurice Franssen

(m.m.v. Jurriën van Deijk, Klaas Kaag, Remco Vos, Siep Sinnema, Titia Wolterbeek, Tymo Muus en Violet Middelman)

Geschiedenis van de WVF

Begin deze eeuw waren er plannen voor het opzetten van een landelijke database van nachtvlinderwaarnemingen, met Willem Ellis als grote animator. Daarop is in 2003 de Werkgroep Vlinderfaunistiek (WVF) opgericht, vanuit de NEV secties ter Haar en Snellen i.s.m. het Zoölogisch Museum Amsterdam, vanaf 2007 binnen EIS als rechtspersoon. Het doel was de waarnemingen van microvlinders en macro-nachtvinders in één database beschikbaar te maken voor onderzoeksdoeleinden. Beide secties zijn vertegenwoordigd in het bestuur van de WVF, en als voorzitter werd een “onafhankelijk” professioneel lepidopteroloog gekozen, eerst Sandrine Ulenberg, later Erik van Nieukerken. Vanaf 2004 was er samenwerking met De Vlinderstichting (DVS), die het initiatief wilde ondersteunen. Als waarborg voor het goede gebruik ondertekenden EIS en DVS een convenant. Gedurende de afgelopen jaren is, vooral door de inzet van Willem Ellis, een grote, goed gevalideerde database gerealiseerd, genaamd Noctua. Hierdoor zijn de verspreidingskaarten op Vlindernet en microlepidoptera.nl vollediger geworden, is de fenologie helderder en kunnen steeds betrouwbaardere trendberekningen worden uitgevoerd. Er is een bijdrage geleverd aan de veel gebruikte Veldgids Nachtvinders van DVS. Een ander aansprekend resultaat was het boekje “Nachtvinders belicht”, met daarin o.a. een voorlopige Rode Lijst macro-nachtvinders. Daarnaast werden en worden gegevens uit Noctua regelmatig gebruikt voor publicaties.

De rol van het WVF-bestuur in deze was sterk inhoudelijk van aard. Uitgebreid is gediscussieerd over de kwaliteit van de waarnemingen en hoe deze te valideren. Ook is besproken op welke manier gegevens beschikbaar gesteld konden worden ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek en regionale nachtvlinder-initiatieven (o.a. atlassen). Het bestuur speelde ook een rol als prioriteiten gesteld moesten worden i.s.m. DVS, en bij het beperkte financiële beheer (in het begin genereerde de WVF nog wel eens inkomsten uit opdrachten).

Huidige situatie en doelstelling

De database Noctua wordt gezamenlijk beheerd door de WVF en DVS. In de praktijk werd veel van het werk uitgevoerd door Willem Ellis, maar vanwege gezondheidsproblemen van Willem wordt het dagelijks beheer sinds 2016 gedaan door Jurriën van Deijk (DVS), mede omdat EIS en Naturalis geen interesse hadden om bij het beheer betrokken te worden. Met de overgang van het beheer van de database, het terugtreden van voorzitter Erik van Nieukerken en de opkomst van andere databases zoals waarneming.nl en telmee.nl was het nodig om de rol van de WVF als zodanig te evalueren met de sectiebesturen en DVS. Hierover is vergaderd

door de WVF met de sectiebesturen op 25 oktober 2018. De conclusie was dat het nuttig is om de WVF te laten bestaan (als werkgroep van EIS omdat EIS een rechtspersoon is, en de secties niet). Immers, discussies met de leden van de WVF verliep vooral via Willem maar de meeste waarnemers zitten bij de secties dus het zou logisch zijn de secties op deze manier meer te betrekken bij de WVF. Het WVF-bestuur zal bestaan uit 2 bestuursleden van de secties, momenteel zijn dat Siep Sinnema en Maurice Franssen (ter Haar) en Tymo Muus en een nog nader te bepalen persoon (Snellen). Begin 2019 heeft het nieuwe WVF-bestuur gesproken met Jurriën van Deijk en Titia Wolterbeek (DVS) over de nieuwe situatie. Besloten is de bestaande manier van werken te continueren: DVS doet het dagelijks beheer van Noctua en er zal eens per jaar (in januari) overleg zijn met het bestuur van de WVF.

De **doelstellingen** van de WVF zijn:

- stimuleren van doorgeven van waarnemingen van Lepidoptera in Nederland zodat ze opgenomen kunnen worden in de database Noctua en op die manier toegankelijk voor onderzoek;
- beheer van en toezicht op Noctua, samen met DVS;
- kwaliteitsborging van de waarnemingen in Noctua.

Tegenwoordig komen de meeste waarnemingen in Noctua rechtstreeks vanuit de NDFP, die weer gevuld is met voornamelijk waarnemingen van telmee.nl en waarneming.nl. Daarnaast worden er nog steeds losse lijsten direct naar Noctua opgestuurd, die momenteel nog niet in de NDFP staan. Dit is wel het doel, omdat de waarnemingen dan ook voor onder andere beheerders direct op te vragen zijn zonder tussenstap en dus gebruikt kunnen worden voor bescherming van de soorten. Alle ingestuurde waarnemingen samen worden gebruikt voor het maken van kaarten op de site van DVS en op microlepidoptera.nl op uurhok niveau, tenzij de waarnemer heeft aangegeven dat de waarneming verborgen moet blijven. Daarnaast worden waarnemingen gebruikt voor wetenschappelijk onderzoek. Belangrijk blijft dat de waarnemers en verzamelaars die gegevens leveren, vaak leden van de secties, maar in toenemende mate ook anderen, inspraak houden in de wijze waarop hun gegevens gebruikt worden.

Belangrijk is ook, dat leden van ter Haar en Snellen, die waarnemingen leveren, gegevens uit de database kunnen opvragen als ze die nodig hebben voor eigen onderzoek.

Toekomst

In de vergadering tussen de WVF en DVS is uitgebreid gesproken over wat de WVF nog meer kan doen naast de bovengenoemde doelstellingen. De WVF vertegenwoordigt de leden van de secties Snellen en ter Haar en daarmee een groot aantal specialisten. Het zou daarom goed zijn als de WVF wordt gezien als een nuttige gesprekspartner voor andere spelers in het veld, zoals waarneming.nl. We zouden kunnen bijdragen aan validatie (geïnteresseerden kunnen zich melden en zijn zeer welkom!), opstellen/verbeteren van kennisregels, adviseren over de opzet van de invoerportalen. Kortom: er valt ook in de toekomst nog genoeg te doen voor de WVF!

Literatuur

Ellis WN, Groenendijk D, Groenendijk MM, Huigens ME, Jansen MGM, van der Meulen J, van Nieukerken EJ & de Vos R 2013. Nachtvinders belicht: dynamisch, belangrijk, bedreigd. De Vlinderstichting, Wageningen, en Werkgroep Vlinderfaunistiek, Leiden. 1-164.

Waring P & Townsend M 2015. Nachtvlinders. De nieuwe veldgids voor Nederland en België. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen. 1-448.

Ontmoet lepidopterologen van andere landen: word lid van de SEL!

Erik van Nieukerken

Als je een tijdje bezig bent met het bestuderen van vlinders zul je je realiseren dat je niet genoeg hebt aan Nederlandse websites en literatuur. Je gaat op zoek naar specifieke literatuur of informatie in het buitenland. Onze fauna stopt niet aan de grens en ook in onze buurlanden bestuderen ze dezelfde en andere soorten. Bovendien zullen vele lezers van Franje ook in het buitenland vlinders of rupsen zoeken, fotograferen en/of verzamelen.

Je kunt natuurlijk individuele specialisten uit het buitenland mailen, of losse artikeltjes opzoeken, maar wat is nu leuker en nuttiger dan die specialisten ook te kunnen ontmoeten en direct informatie uit te wisselen?

Hiervoor bestaat als sinds 1977 een Europese vereniging: de “Societas Europaea Lepidopterologica”, kortweg SEL, waar iedere geïnteresseerde vlinderaar, amateur of prof, lid van kan worden. Deze vereniging, met ca 600 leden, organiseert congressen, elke twee jaar in een ander Europees land, waar Europese lepidopterologen elkaar ontmoeten, naar lezingen luisteren en het veld in gaan. Daarnaast geeft de SEL het tijdschrift *Nota Lepidopterologica* uit (https://nl.pensoft.net/journals.php?journal_name=nl) en regelmatig een nieuwsbrief, *SELepidoptera News* (<http://www.soceurlep.eu/Default.aspx?id=107>, scroll naar beneden voor de links naar de pdf's).

Komend jaar is er in Macedonië een zgn Field Congress, 19-24 juli 2020, waar de inventarisatie van een bergstreek, de Shar Planina, centraal staat, hetzij door te verzamelen of door fotograferen (waar mogelijk). Een unieke gelegenheid om soorten uit de Balkan te leren kennen en bij te dragen aan een onderzoeksproject in rijke natuur.

In 2021 is het reguliere congres in Estland, in mei in een hotel aan de kust, met veel lezingen en ruime mogelijkheid om zelf veldwerk te doen.

De SEL heeft een Nederlands tintje, één van de twee oprichters is Rienk de Jong, die daarna 10 jaar president was en inmiddels erelid, en de huidige president is ondergetekende. Ook Willy De Prins, bekend bij velen, was jarenlang een trouw bestuurslid en is nu erelid.

Het lidmaatschap geeft een aanzienlijke korting op de kostprijs voor de congressen, de mogelijkheid om gratis 25 blz. in een jaar te publiceren in *Nota Lepidopterologica* (uiteraard na acceptatie door de redactie) en zorgt ervoor dat je op de hoogte blijft. Dit kun je nakijken op de website <http://www.soceurlep.eu/>, onderaan een knop Membership. Er is ook een facebook pagina.

De belangrijkste reden echter om lid te worden is dat je daarmee deel uitmaakt van een gemeenschap van gelijkgezinde mensen, met dezelfde passie voor vlinders, of het nu dagvlinders, micro's of macro's zijn, en je steunt daarbij de voortgang van het organiseren van congressen en de publicatie van het kwaliteitsblad *Nota Lepidopterologica*. Die 50 euro per jaar is een klein bedrag om zo'n goed doel te steunen, of je nu wel of niet van plan bent congressen bij te wonen (fig. 6).

Denk er eens over na! nieukerken@naturalis.nl

Verslag voorjaarsbijeenkomst Sectie Ter Haar op 6 april 2019 te Schoonrewoerd

Maja de Keijzer

Aanwezig (38 personen): Ben van As, Gerard Bergsma, Tineke Cramer, Jurriën van Deijk, Guus Dekkers, Maurice Franssen, Ben Gaxiola, Hans Groenewoud, Bert Groothedde, Marcel Haas, Hans Huisman, Abel Jagersma, Maurice Jansen, Klaas Kaag, Trees Kaizer, Maja de Keijzer (ochtend), Sandra Lamberts (ochtend), Karin Lenten, George van Lettow, Violet Middelma, Ad Mol, Daniël Muilwijk, Willem Oosterhof, Leo Poot, Rob Rossel, Andy Saunders, Jan Scheffers, Johan Schipperen, Jannie Sinnema, Siep Sinnema, Piet van Son, Henk Stuurman, Joke Stuurman, Gerrit Tuinstra, Jeroen Voogd, Remco Vos, Rob de Vos, Cun Wijnen,

Afwezig met bericht van verhindering: Ellen de Bruin, Carel ten Ham, Wiebe Poppe en Jaap Zwier.

Nieuwe leden: Marcel Haas, Hilco Huizing en Ad Mol.

Opening van de vergadering door de voorzitter

De voorzitter opent de vergadering en heet alle aanwezigen van harte welkom. Een speciaal welkom aan de nieuwe leden. Allereerst wordt nu het woord gegeven aan Jeroen Voogd, die een In Memoriam voor Frits Bink houdt.

Jeroen Voogd – In Memoriam Frits Bink

Jeroen vertelt hoe hij als Jeroentje al een bovenmatige interesse in het kijken naar en kweken van rupsen en vlinders had. Iemand in het veld vertelde hem dat hij dan toch echt eens met Frits Bink kennis zou moeten maken. Ooit vanuit Zoetermeer, samen met vrienden op weg naar Correct in Rotterdam om een stereo-installatie te kopen, liep Jeroen tegen het dikke boek van Frits over de dagvlinders van noordwest Europa aan. Hij kwam thuis met het vlinderboek van Frits in plaats van een stereo-installatie. Sindsdien heeft Jeroen zich voorgenomen ooit zoiets over nachtvlinders te maken. Na verloop van tijd, via Wim Geraedts, ontmoette hij Frits in levenden lijve. Frits wordt naast de inspirator van Jeroen ook zijn mentor en samen met zijn vrouw Rosita goede vrienden van Jeroen en zijn gezin. Frits stimuleert Jeroen, zorgt dat hij niet alleen enthousiast is en blijft, maar vooral ook kritisch. Frits blijft vragen stellen, zodat je steeds blijft nadenken. Ze brengen veel uren samen in het veld door. De tuin van Frits en Rosita, met een hoogveengedeelte en vijver is een pronkstuk, de jonge kinderen van Jeroen mogen wel samen met Frits salamanders en kikkervisjes uit de vijver vissen, planten die daarbij in de weg staan worden door Frits direct verwijderd. De jaren van vriendschap verstrijken en zo'n 6 jaar geleden werd Frits ziek. Dit voorjaar is Frits overleden en vond zijn crematie plaats op een mooie lentedag. Juist tijdens dit afscheid nemen van Frits ziet Jeroen, vanuit het crematorium naar buiten kijkend, zijn eerste citroentje van het jaar...

Fig. 1. Links:
Gymnandrosoma
punctidiscanum.
Foto: Tymo Muus

Fig. 2. Links: Pyralidae spec.
Foto: Vazrick Nazari.

Fig. 3. Linksonder: *Minucia*
lunaris, grijs weeskind.
Foto: Hans Groenewoud.

Fig. 4. Rechtsonder: *Paracolax*
tristalis, gele snuituil. Foto: Hans
Groenewoud.

Franje 22 (44) – september 2019

Fig. 5. Namens alle aanwezig: Hans Proficiat! Foto:

Fig. 6. Gezellig samenzijn vlak voor de start van het SEL congres in 2017, Podgora, Kroatië. Let op de aanwezige Snellen leden. Foto: Hossein Rajaei.

Fig. 7. *Xanthia ruticilla* vroege eikenuil. Foto: Jeroen Voogd.

Fig. 8. Rups van *Aglia tau*, tauvlinder, Foto Jeroen Voogd.

Fig. 9. Rups van *Xestia agathina*, late heide-uil. Foto Jeroen Voogd.

Fig. 10. *Argyroplote externa*, eierdopmot; Linksboven: rond wintergroen; rechtsboven: adult; links: Rups tussen samengesponnen bladeren. Foto: Gerrit Tuinstra

Fig. 11. Links: de rups van *Biston strataria*, vroege spanner, op 2.vi.2018 en rechts boven de uitgekomen vlinder op 27.iii.2019. Kweek en foto's: Joke Stuurman-Huitema

Bestuurs- en huishoudelijke mededelingen

Siep deelt mee dat we al een tijdje geen gebruik meer kunnen maken van de video-camera die namens de NEV door Cees Zwakhals bediend werd. Mocht iemand in de toekomst opgezette vlinders willen tonen, dan is het handig om deze thuis te fotograferen. Lukt dat niet, dan kan dit voorafgaand aan de vergadering gebeuren, zodat de foto's op het grote scherm getoond kunnen worden. Siep zelf zal zorgen dat hij voor dit doel altijd een kleine digitale camera bij zich heeft.

De rupsdeterminatiedag kon dit voorjaar helaas niet doorgaan, omdat de inleider vrij laat moest laten weten dat het niet ging lukken. We willen graag een inhoudelijk en kwalitatief goede dag verzorgen en dat zal zeker gebeuren. Meer nieuws volgt.

Vlinders en insecten komen meer en meer in het nieuws. Zo is op dit moment AH gestart met een serie insectenplaatjes. Een fraaie manier om kinderen kennis te laten maken met insecten, want er zijn plaatjes om te verzamelen, plakplaatjes voor op je lijf en op het internet kunnen kinderen de insecten ook laten bewegen. Een mooie kennismaking dus.

Misschien wat laat, al die interesse, maar hard nodig, want de Vlinderstichting en de media laten ons van tijd tot tijd horen hoe enorm snel de insectenpopulatie achteruitgaat. Zeker de laatste jaren is er een achteruitgang van 40% en als we rekenen vanaf ca 1950, dan is sprake van een afname van zo'n 75%. Als oorzaken worden genoemd, afname van het biotoop door bebouwing, door tegeltuinen, de stikstofbelasting, insecticiden die van de gras- en weidelanden een soort "steppe" maken. Bij Blokker is nog een merkwaardige bedreiging voor onze nachtvlinders te vinden: HG-mottenballen, die volgens de illustratie op het pak geschikt zijn om spikkelspanners in de kleerkast te verdelgen.

Notulen van de vorige bijeenkomst, 20 oktober 2018

Er zijn geen opmerkingen voor de notulen van de najaarsbijeenkomst op 20 oktober 2018. Het verslag wordt met dank aan de secretaris goedgekeurd. Het verslag is te vinden in Franje 22 (43), pagina 1 en verder.

Bestuurswissel 2019

De eerste termijn van Maurice Franssen zit er nu op. Maurice stelt zich herkiesbaar voor een tweede en laatste termijn. De vergadering geeft onder handgeklap hiertoe haar akkoord. In het najaar is onze voorzitter, Siep Sinnema, aan het einde van zijn tweede termijn. De Sectie heeft vanaf dit najaar een nieuwe voorzitter nodig. Wie belangstelling heeft kan met een van de bestuursleden contact opnemen.

Komende jaarlijkse excursie, samen met Snellen, in augustus 2019

Hans Groenewoud en Maurice Franssen organiseren dit jaar de jaarlijkse excursie die traditiegetrouw samen met Snellen gehouden wordt. Zoals al op de najaarsbijeenkomst op 20 oktober 2018 door Hans verteld is, gaan we naar het Maasduinen gebied. Hans en Maurice hebben met boswachters en beheerders gesproken en een keuze gemaakt van plekken waar we met laken en lamp kunnen staan. Criteria voor de te bezoeken gebieden zijn: biologisch interessant en bereikbaar (lieft zo ver mogelijk per auto).

Waar kunnen we heen in deze langste rivierduinen-gordel? Mogelijke plekken zijn o.a. de Hamert, het Straelense Broek, het Gelderns-Niers kanaal dat in 1770 gegraven is, de Ravenvennen. Verder de Eckeltse Bergen en de Bergense Heide, het Quin, Zevenboomsven en de Duvelkuul.

Er is een behoorlijke verscheidenheid aan biotopen, zoals natte en droge heide, zandgrond, eiken- en berkenbossen, naaldhoutbossen, vennen. Uit het gebied zijn zo'n 30 soorten dagvlinders bekend en ca 300 macronachtvlinders. Hans en Maurice hadden op 26 augustus 2017 zelf 45 soorten op het laken.

Wanneer? Het excursieweekend begint op vrijdag 23 augustus en eindigt op zondag 25 augustus. Inmiddels is er een groeps-accommodatie gevonden

Waar? De Turnerij, Groene Streep 7, Afferden. In de accommodatie is plaats voor zo'n 20 personen. De prijs is 35,42 p.p.p.n. Maar op het terrein kan ook gekampeerd worden en men kan ook nog een blokhuur huren. Een aanmeldingsformulier met informatie en prijs wordt in mei aan de leden van Ter Haar toegestuurd.

Eerdere excursies, samen met Snellen

Soesterberg 2015: Het verslag in ruwe vorm is zo goed als klaar en zal volgens planning eind dit jaar beschikbaar zijn.

Ardennen, België 2017: Ook dit verslag is in voortgang en zal t.z.t. volgen.

Noordwijk 2018: Sandra Lamberts presenteert een korte terugblik op de 2018 excursie die in het kader van het 5000 soorten project in het park-in-oprichting Hollandse Duinen gehouden werd. De centrale overnachtingsplek is het Stay-Okay hotel in Noordwijk.

Het weekend begint met een inleiding van Vincent Kalkman (EIS, Leiden) en heeft op zaterdag een excursie in de Coepelduinen onder leiding van Casper Zuyderduyn. Als algemeen minpuntje wordt gesteld dat de terreinen in de duinen niet zo makkelijk toegankelijk zijn als we meestal gewend zijn. Een tweede tegenvaller was het weer. Was het de eerste avond op vrijdag mooi weer met weinig wind, dan viel de tweede avond enorm tegen. Er was bizar veel wind met windvlagen die het niet plezierig maakten. De lakens moesten echt wel stevig staan. Zeker deze avond werd er daarom veel gelicht in het wat meer beschutte terrein van Meijndel.

Het verslag van dit inventarisatie-weekend is zo goed als klaar en wordt aan de leden toegestuurd. Sandra vertelt ons alvast dat er in totaal 10.876 exemplaren gemeld zijn, en dat waren 556 soorten. Sandra laat ons een aantal opmerkelijke macro-soorten zien, die ofwel nieuw voor het gebied zijn, ofwel een grote populatie lijken te hebben.

- *Lacanobia splendens* (Hübner), moeras w-uil, op het laken van Luc Knijnsberg, vermoedelijk gaat het hier om een zwerver;
- *Mythimna sicula* (Treitschke) forma *scirpi*, wortelstreepgrasuil. Hiervan zijn twee exx waargenomen;
- *Polia bombycina* (Hufnagel), bruine heide-uil. In totaal zijn 100 exemplaren geteld;
- *Cilix glaucata* (Scopoli), witte eenstaart. Deze vlinder werd in viervoud gezien in het gebied Meijndel;
- *Heliothis viroplaca* (Hufnagel), lichte daguil;
- *Agrotis ripae* Hübner, duinworteluil;
- *Zanclognata lunalis* (Scopoli), maansnuituil, met 33 exemplaren ruim vertegenwoordigd;
- *Mesotype didymata* (Linnaeus), pijlkruidspanner;
- *Scopula ornata* (Scopuli), kantstipspanner;
- *Cleorodes lichenaria* (Hufnagel), korstmosspanner.

Als extraatje vertelt Sandra nog over waarnemingen in dit gebied in 2019. *Xylena exsoleta* (Linnaeus), houtkleurige vlinder, kwam op 15.ii.2019 op stroop en in de val kwam diezelfde avond *Xylena vetusta* (Hübner), roetvlek. Sandra toont een foto met beide exemplaren naast

elkaar. *Orthosia cruda* (Denis & Schiffermüller), kleine voorjaarsuil, vloog dit voorjaar in enorme aantallen. Op een avond waren er 3314 exemplaren op smear. Van *Xanthia rutililla* (Esper), vroege eikenuil (fig. 7), kwamen op 21.iii.2019 veel exemplaren op smear.

Financiële zaken

De penningmeester Henk Stuurman legt verantwoording af over het gevoerde beleid en toont de vergadering de resultaten van 2018. Zie ook pagina 68 en 69.

Hij legt uit wat de opbrengsten waren, wat onze kosten zijn, geeft inzicht in het aantal leden en het contributie-inkomen en licht de mutatie liquide middelen 2018 toe. Het bestuur stelt voor om het voordelig exploitatieresultaat over het jaar 2018, ter grootte van 216,-- euro, op te nemen onder Algemene Reserve. De vergadering verleent hier vervolgens haar goedkeuring aan. De contributie kan voorlopig op hetzelfde bedrag gehouden worden.

De kascontrolecommissie, bestaande uit Hans Groenewoud en Willem Oosterhof, laat de vergadering weten dat zij de financiële stukken bekeken en gecontroleerd hebben. Alles was pico bello in orde en zeer overzichtelijk. De commissieleden stellen voor om de penningmeester decharge over het gevoerde beleid te geven. De vergadering gaat hier, onder applaus voor de penningmeester, mee akkoord.

Als nieuw lid van de kascontrolecommissie wordt Rob Rossel benoemd, die volgend jaar samen met Hans Groenewoud de stukken zal controleren.

Rondvraag

Maja de Keijzer meldt een binnengekomen mededeling en verzoek van Jaap Zwier, die vandaag niet kan komen. Jaap meldt ons dat begin dit jaar - met instemming van het NEV-bestuur – een werkgroep Bermen en insecten is opgericht. De initiatiefnemers (Henk Vlug, Frans Groenen en Jaap Zwier) gaan er van uit dat hier voor de NEV een taak ligt.

Als ergens gegevens over insecten verzameld worden, dan wel in de secties van de NEV. De werkgroep wil graag gegevens gebruiken om een bijdrage te leveren aan het in stand houden van insecten-rijke bermen. Hierbij wordt gedacht aan het beheer van bermen in verband met de biodiversiteit. De werkgroep hoopt op waarnemingen van vlinders/insecten in bermen en tips voor beheer.

N.B.: Voor literatuur, zie b.v. het tijdschrift *De Levende Natuur* van maart van dit jaar met een artikel van Paul van Bodengraven over het Deltaplan Biodiversiteitsherstel.

Franje 22 (44) – september 2019

Resultatenrekening sectie Ter Haar over het jaar 2018					
	Resultaat	Be-groot		Resultaat	Be-groot
	€	€	Kosten	€	€
Opbrengsten					
Contributies	1.296	1.266	Zaalhuur Hei & Boeicop	170	150
			Cursus- /determinatiedag	80	75
			Kosten Franje	248	250
			Vergaderkosten bestuur	58	55
			Reiskosten bestuur	248	250
			Administratiekosten bestuur	0	10
			Bankkosten	149	110
			Onvoorziene uitgaven	128	100
	1.296	1.266		1.080	1.000
			Positief exploitatiesaldo	216	266
Totaal	1.296	1.266	Totaal	1.296	1.266
Beginsaldo ING BANK 01-01-2018	1.480		Eindsaldo ING Bank 31-12-2018	3.277	
Beginsaldo kas 1-1-2018	44		Eindsaldo kas 31-12-2018	17	
Totaal 1-1-'18	1.524				
Mutatie liquide middelen	1.770				
Totaal 31-12-2018	3.294		Totaal 31-12-2018	3.294	

BALANS per 31 december 2018.			
Bezittingen	€	Schulden	€
Saldo Bank	3.277	Eigen vermogen	2.641
Saldo Kas	17	Saldo exploitatie- resultaat jaar 2018	216
Subtotaal	3.294	Subtotaal	2.857
Te ontvangen contributies	24	Vooruitontvangen contributies	462
Saldo afrondingen op hele €	1		
Totaal	3.319	Totaal	3.319

Franje 22 (44) – september 2019

Specificatie mutatie liquide middelen:	€	€
Op 1 januari 2018 vooruitontvangen contributies	360	
Op 31 december 2018 vooruitontvangen contributies	462	102
Op 1 januari 2018 nog te ontvangen contributies	594	
Op 31 december 2018 nog te ontvangen contributies	24	570
Op 31 december 2018 vooruitbetaalde nota Stay Okay		878
Voordelig exploitatiesaldo jaar 2018		216
Diverse afrondingen		4
Totaal Mutatie liquide middelen (meer "geld in kas")		1.770

Specificatie onvoorziene uitgaven	€
Niet te ontvangen contributies 2017	60
Niet te ontvangen contributies 2016	48
Correctie contributie ontv. 2018	12
Kosten inleider bijeenkomst 24/2	18
	138
Overschot jaarlijkse excursie	10
Totaal	128

Faunistische mededelingen

Maurice Franssen – Het vlinderjaar 2018

In 2018 heb ik gevangen op een viertal locaties: op een open plek in de Wolfhezer Bossen, midden op de hei in Laag Wolfheze, thuis in Wageningen, en in de duinen bij Noordwijk. In de presentatie heb ik een overzicht gegeven van de meest bijzondere soorten die ik heb gezien.

In 2017 heb ik gevangen in de Wolfhezer Bossen, op een open plek in gemengd bos met vergrassende heide en veel opslag van sporkehout. Ik heb daar bijzonder veel nachtvinders gezien met diverse avonden van meer dan 200 en één keer zelfs wel 1000 vlinders. Alle reden om daar ook in 2018 nog een keer te gaan kijken. Het vlinderjaar 2018 had een heel goed voorjaar, met bijvoorbeeld op 18.iv ongeveer 183 vlinders, waaronder ongeveer 75 *Eupithecia abbreviata* Stephens, voorjaarsdwergspanners. Daarna gingen de aantallen echter weer ‘terug naar normaal’, dat wil zeggen een gebruikelijk aantal soorten, maar vaak slechts één exemplaar per soort. De stroopsessies in de late zomer en herfst waren wel weer goed

met bijvoorbeeld 57 vlinders op tien bomen op 6.viii. Op 20.vi. ving ik *Philereme transversata* (Hufnagel), wegedoornspanner. Het is een vrij zeldzame en bedreigde soort, nieuw voor het zeer goed onderzochte uurhok waarin dit gebied ligt. Deze soort komt meer voor in de kuststreken, zo kreeg ik twee stuks op de lamp op 16.vi in Meijndel tijdens de Snellen-ter Haar excursie.

Laag Wolfheze is een geaccidenteerd terrein ten zuidwesten van de Wolfhezer Bossen en bestaat uit (deels vochtig) loofbos, droog naaldbos, droge en deels vergraste heide op het hoogterras en jonge, vitale heide aan weerszijden van een insnijding in het terrein. Terwijl veel hei verdroogd was in de zomer van 2018 stond de hei in dit laatstgenoemde terrein volop in bloei op 9.viii. De ‘insnijding’ heeft kenmerken van een landklimaat: overdag gloeiend heet, ‘s nachts steenkoud. Ik had hier in 2016 al *Xestia agathina* (Duponchel), late heide-uil (fig. 9), gevangen en ik vroeg mij af of dit biotoop ook geschikt zou zijn voor *Orthosia opima* (Hübner), bandvoorjaarsuil. Inderdaad ving ik op 20.iv twee ♂♂ en op 9.v een ♀. Het is een vrij zeldzame, lokale en ernstig bedreigde soort, die alleen in het Bargerveen nog een sterke populatie heeft. Mogelijk geeft dit echter geen goede weergave van de situatie, want Jeroen Voogd kreeg dit jaar geen enkel exemplaar op licht en stroop in de Veluwezoom, maar vond wel vijf eierleggende ♀♀ op pijpenstrootje (*Molinia caerulea*) terwijl hij ’s avonds door de hei liep.

In Wageningen zag ik in de nazomer en herfst een aantal bijzondere vlinders in mijn tuin, bijvoorbeeld op 26.viii een exemplaar van *Pechipogo plumigeralis* Hübner, gepluimde snuituil. Deze zeldzame vlinder, die pas sinds 2006 bekend is uit het zuidwesten van het land, lijkt zich uit te breiden want er waren dit jaar waarnemingen in het hele gebied ten westen van de lijn Venray-Bergen aan Zee. Op 27.viii zat er een zuigende *Rhyacia simulans* (Hufnagel), bruine grasuil, op de klimop (*Hedera helix*). Ik ken hem alleen uit Nijmegen in de jaren ‘80; in 2018 is deze vrij zeldzame, lokale en kwetsbare soort gezien in een band van Zeeland tot Groningen. In noordoost-Groningen heeft hij een sterke populatie. Op 3.x zat er een ♀ van *Nycterosea obstipata* (Fabricius), zuidelijke bandspanner, bij de buitenlamp. Er waren in 2018 maar een handvol waarnemingen van deze trekvlinder. *Caradrina kadenii* Freyer, kadeni-stofuil, breidt zich steeds verder uit: in 2018 waren er veel waarnemingen uit de zuidelijke provincies, alsmede enkele daarbuiten, zo ook op 23.x op bloeiende klimop in mijn tuin.

In 2018 kreeg ik de kans om een heel jaar lang met lamp en stroop te vangen in het Nationaal Park i.o. Hollandse Duinen, in het kader van het 5000-soortenjaar dat hier georganiseerd werd i.s.m. EIS-Nederland. Ik heb met name gevangen aan de noordrand van de Coepelduynen bij Noordwijk, maar ook af en toe bij De Blink/Langevelderslag ten noorden van Noordwijk, landgoed Meijndel bij Wassenaar, en Berkheide bij Katwijk. Details van de belangrijkste waarnemingen staan vermeld in de tabel. Een bespreking volgt hieronder, met aandacht voor de verspreiding binnen het duingebied en in vergelijking met heide-gebieden in het binnenland.

Scopula marginepunctata (Goeze), prachtstipspanner, is een fraai spannetje dat verspreid voorkomt in Zeeland, Zuid-Holland en in de duinen van Noord-Holland; ik zag in totaal drie exemplaren. *Xanthorhoe quadrfasiata* (Clerck), grote vierbandspanner, komt over het hele land voor, vrij zeldzaam en lokaal, maar heeft de duinen als hoofdverspreidingsgebied. In Meijndel is een sterke populatie aanwezig (ik zag daar één exemplaar) maar landelijk is het een bedreigde soort. *Scopula rubiginata* (Hufnagel), purperen stipspanner, is een vrij zeldzame en lokale soort, maar niet bedreigd. Hij komt verspreid door het hele land voor maar

vooral in de duinen van Zeeland, Zuid- en Noord-Holland. Ook van deze soort kreeg ik één exemplaar op de lamp. Ik kende *Thalophila matura* (Hufnagel), geelvleugeluil, heel goed uit midden-Limburg, waar het in de jaren 70 van de vorige eeuw een gewone soort was. Bij Nijmegen en in de Veluwezoom zag ik hem echter nooit en nog steeds blijkt de verspreiding in Nederland grote gaten te bevatten. In de duinen, van Cadzand tot Schiermonnikoog, is het echter een gewone vlinder, ik zag in totaal negen stuks. De turkse uil, *Chrysodeixis chalcites* (Esper), is een gewone trekvlinder die mogelijk ook vaste populaties heeft in het Westland. Ik kreeg in oktober prachtige verse exemplaren op de lamp. In 2018 is deze schitterende vlinder in het hele land gezien, maar duidelijk minder in het noordoostelijk deel van het land. *Diloba caeruleocephala* (Linnaeus), krakeling, is vooral verbreid in het Overijssel en Drenthe maar heeft ook goede populaties in de noordelijke duinen van Zuid-Holland en de zuidelijke duinen van Noord-Holland. Er kwamen twee ♂♂ op mijn vanglaken.

Earophila badiata (Denis & Schiffermüller), rozenspanner, is een van de soorten die in het hele duingebied van het vasteland te vinden is, met zwaartepunt in de zuidelijke duinen van Noord-Holland. Ik zag een paartje van deze fraaie vlinder. In het binnenland zijn veel minder waarnemingen. Dit kan te maken hebben met de korte vliegtijd van deze vlinder. *Sideridis turbida* (Esper), tandjesuil, komt voor in het hele duingebied tot Rottum aan toe, en mondjesmaat in het binnenland. In de duinen van Zuid- en Noord-Holland is het een gewone soort (ik zag negen exemplaren), maar op de heiden in het binnenland is hij vroeger veel gewoner geweest dan nu. *Lacanobia contigua* (Denis & Schiffermüller), geogode w-uil, is te vinden op de Veluwe en op enkele plekken in Drenthe, Brabant en Limburg, maar tegenwoordig veel meer langs de kust, in de noordelijke duinen van Zuid-Holland en de zuidelijke van Noord-Holland. Ik zag één exemplaar. Deze verschuiving van heiden naar kust geldt in nog sterkere mate voor *Sideridis reticulata* (Goeze), gelijnde silene-uil. Ik kwam deze schitterende uil vroeger regelmatig tegen in de Veluwezoom, maar tegenwoordig is hij vooral verbreid in de duinen van Zuid-Holland en Noord-Holland (incl. de Waddeneilanden) en wordt nauwelijks nog gezien in het binnenland. Ik kreeg elf stuks op de lamp en in de val. Hetzelfde geldt voor *Coscinia cribraria* (Linnaeus), grasbeertje: heel gewoon in het hele duingebied van Cadzand tot en met Schiermonnikoog (ik zag er meer dan 50 stuks), maar in het binnenland in rap tempo zeldzamer aan het worden en nu een zeer lokale soort van de zandgronden. Deze teruggang in de heideterreinen in het binnenland geldt in extreme mate voor *Polia bombycina* (Hufnagel), bruine heide-uil. Vroeger kwam hij verspreid door het land voor, ik ken hem o.a. uit de Hatertse Vennen begin jaren '80, Rob de Vos zag hem in de Sysselt bij Ede in dezelfde tijd, maar nu blijkt De Blink-Langevelderslag e.o. de laatste grote populatie van deze soort in Nederland te herbergen! Er zijn ook nog losse waarnemingen uit Katwijk en Schiermonnikoog, maar in het binnenland is de soort volledig verdwenen. De hoge stikstofdepositie zal daar ongetwijfeld aan bijdragen, maar dan nog is het lastig te verklaren waarom deze vlinder juist alleen bij Noordwijk zo talrijk is. Ik had acht stuks op de lamp op 15.vi en Hans Groenewoud, die honderd meter verderop stond, had een vergelijkbaar aantal op het laken. *Euxoa cursoria* (Hufnagel), variabele worteluil, komt hier en daar voor in het binnenland (met name op de Veluwe) maar heeft het hele duingebied als voornaamste verspreidings-gebied. Ook deze vlinder neemt sterk in aantal af en staat als bedreigd te boek in de voorlopige Rode Lijst. Ik zag zes exemplaren.

Franje 22 (44) – september 2019

naam	locatie ^a	data (aantal)	zeldzaamheid ^b	RL status ^c
<i>Earophila badiata</i>	CD	7.iv (2)	vz, l	B
<i>Sideridis turbida</i>	CD	7.v (3), 21.v (3), 26.v (1)	vz	B
	DB-L	15.vi (2)		
<i>Heliothis viriplaca</i>	CD	7.v (1), 21.v (1), 6.vii (1)	z	Kw
<i>Agrotis cinerea</i>	CD	7.v (5)	z, l	Eb
<i>Eupithecia plumbeolata</i>	CD	21.v (1), 6.vi (1)	z	Eb
<i>Agrotis ripae</i>	CD	21.v (2), 26.v (5), 6.vi (2)	vz, l	Kw
<i>Lacanobia contigua</i>	CD	21.v (1)	z	B
<i>Mythimna litoralis</i>	CD	26.v (1), 6.vii (1)	vz	B
	DB-L	15.vi (5)		
<i>Scopula marginepunctata</i>	CD	21.v (1)	vz	Kw
	BH	4.viii (2)		
<i>Sideridis reticulata</i>	CD	6.vi (4), 6.vii (2)	vz	B
	DB-L	15.vi (5)		
<i>Scopula emutaria</i>	DB-L	15.vi (1)	vz	Nb
	CD	1.viii (1)		
<i>Cleorodes lichenaria</i>	DB-L	15.vi (4♂♂)	z	Eb
<i>Coscinia cribraria</i>	DB-L	15.vi (~27)	va	B
	CD	6.vii (22)		
	CD	1.viii (2)		
	BH	4.viii (2)		
<i>Eilema pygmaeola</i>	DB-L	15.vi (2)	va	B
	CD	6.vii (vele tientallen)		
<i>Photedes extrema</i>	DB-L	15.vi (1)	va	B
	CD	6.vii (1)		
<i>Apamea sublustris</i>	DB-L	15.vi (3)	vz	B
	CD	6.vii (1)		
<i>Polia bombycina</i>	DB-L	15.vi (8)	z, l	Eb
<i>Xanthorhoe quadrifasiata</i>	M	16.vi (1)	vz, l	B
<i>Euxoa cursoria</i>	CD	1.viii (3), 21.viii (1)	vz	B
	BH	4.viii (2)		
<i>Scopula rubiginata</i>	CD	1.viii (1)	vz, l	Nb
<i>Phibalapteryx virgata</i>	CD	1.viii (1♀)	vz	Nb
<i>Thalpophila matura</i>	BH	4.viii (1)	a	Kw
	CD	21.viii (8)		

<i>Actebia praecox</i>	CD	21.viii (1, Maarten Eysker)	z	Eb
<i>Chrysodeixis chalcites</i>	CD	5.x (4)	tr	Nb
	DB-L	9.x (1)		
<i>Ammoconia caecimacula</i>	CD	5.x (2)	vz	Eb
	DB-L	9.x (14)		
<i>Polymixis lichenea</i>	CD	5.x (♂♀)	va	B
	DB-L	9.x (♂)		
<i>Aporophyla lutulenta</i>	CD	5.x (♀)	z, l	Eb
	DB-L	9.x (♀)		
<i>Diloba caeruleocephala</i>	DB-L	9.x (2♂)	vz	B

^aCD=Coepelduynen, DB-L = De Blink-Langevelderslag, BH = Berkheide, M = Meijndel
^ba = algemeen, va = vrij algemeen, vz = vrij zeldzaam, z= zeldzaam, zz = zeer zeldzaam, l = lokaal, tr = trekvlinder
^cnb = thans niet bedreigd, g = gevoelig, kw = kwetsbaar, b = bedreigd, eb = ernstig bedreigd

Agrotis ripae Hübner, duinworteluil, is langs de hele kust verspreid en is rondom Noordwijk een gewone soort (negen waarnemingen), net als *Mythimna litoralis* (Curtis), helmgrasuil (zeven waarnemingen). Ook *Scopula emutaria* (Hübner), witroze stipspanner, komt langs de hele kust voor (alsmede een paar plaatsen in het binnenland) maar in tegenstelling tot de vorige soorten is *S. emutaria* min of meer stabiel in aantal en niet bedreigd. Ik zag twee exemplaren. *Eilema pygmaeola* (Doubleday), klein kokerbeertje, is een vrij algemene soort langs de hele kust, maar vooral talrijk in Zuid- en Noord-Holland. Zoals gebruikelijk had ik in de Coepelduynen de lichtval tussen de vegetatie gezet en op 6.vii zaten er zoveel *pygmaeola*'s in de val dat tellen onmogelijk was. *Photedes extrema* (Hübner), vale rietduinboorder, is een vlinder die wel in het hele duingebied van Zeeland tot Schiermonnikoog incl. Lauwersmeer gezien is, maar afnemend is in aantal en dus een bedreigde soort. Ik zag twee exemplaren. *Phibalapteryx virgata* (Hufnagel), echt-walstrosrunner, is een echte duinsoort die langs onze hele kust gezien wordt, maar in Zeeland duidelijk minder dan in de rest van het land. Ik had een fraai ♀ in de val die midden tussen de vegetatie stond. De zeldzame *Actebia praecox* (Linnaeus), slanke groenuil, verscheen op het laken van Maarten Eysker in de Coepelduynen. Het is een zeldzame en ernstig bedreigde soort die in vrijwel het hele duingebied te vinden is, maar in Zeeland lijkt hij verdwenen te zijn. *Polymixis lichenea* (Hübner), kustuil, is een echte duinsoort die langs de hele kust te vinden is, in afnemend aantal want ook dit is een bedreigde soort. Ik zag in totaal drie exemplaren op stroop. *Aporophyla lutulenta* (Denis & Schiffmüller) heeft een vergelijkbaar verspreidingsgebied maar is veel zeldzamer en inmiddels ernstig bedreigd: ik kreeg twee ♀♀ op licht.

Heliothis viriplaca (Hufnagel), lichte daguil, is een exclusieve duinsoort met een zeer beperkte verspreiding: de duinen rondom Noordwijk en de zuidelijke duinen van Noord-Holland, maar ook de Maasvlakte waar hij vaak [spatie] gezien wordt door vogelaars. Ik zag drie exemplaren. *Agrotis cinerea* (Denis & Schiffmüller), grijze worteluil, komt alleen nog maar voor in de noordelijke duinen van Zuid-Holland en de zuidelijke van Noord-Holland, maar werd nog niet lang geleden langs de hele kust waargenomen en zeer lokaal in het

binnenland; het is een ernstig bedreigde soort. Ik had vijf waarnemingen. Met *Eupithecia plumbeolata* (Haworth), hengeldwergspanner, gaat het net zo slecht, maar dit vaag getekende spannertje komt ook nog voor in Oostvoorne, het Lauwersmeer en de Meinweg. Twee exemplaren kwamen op mijn laken. *Cleorodes lichenaria* (Hufnagel), korstmossspanner, heeft een uiterst beperkt verspreidingsgebied in Nederland: de zuidelijke duinen in Noord-Holland en het aansluitende gebied in Zuid-Holland (De Blink-Langevelderslag: vier ♂♂), alsmede een kleine populatie in Meijndel. Het is altijd al een zeldzame en zeer lokale soort geweest, die voor 1950 ook voorkwam in het binnenland. Hij staat tegenwoordig als ernstig bedreigd te boek. De okergele grasuil, *Apamea sublustris* (Esper), kwam vroeger in het hele duingebied voor maar lijkt tegenwoordig beperkt te zijn tot de duinen van Zuid- en Noord-Holland, met af en toe een waarneming in het aangrenzende binnenland. Daarmee is ook dit een bedreigde soort geworden. Ik zag vier stuks. Deze duingebieden zijn ook het hoofdverspreidingsgebied geworden van *Ammoconia caecimacula* (Denis & Schiffermüller), nazomeruil. Deze grote uil komt ook nog mondjesmaat voor op de Veluwe en heeft een goede populatie in het Bargerveen, maar landelijk is het een ernstig bedreigde soort geworden. In de Blink-Langevelderslag bij Noordwijk had ik maar liefst 14 stuks op de lamp.

Als we de balans opmaken van een jaar nachtvlinders rondom Noordwijk dan is dit het resultaat:

In de Coepelduynen waren tot en met 2015 135 soorten macro-nachtvlinders gesignaleerd. Daarvan heb ik er dit jaar 70 teruggevonden (in negen waarnemingsmomenten), waaronder elf vrij zeldzame en één zeldzame. In deze 70 soorten zaten 28 Rode Lijst soorten: negen zijn gevoelig, tien kwetsbaar, acht bedreigd en één ernstig bedreigd. Aan deze lijst heb ik dit jaar 81 nieuwe soorten kunnen toevoegen: 13 staan landelijk te boek als vrij zeldzaam, vijf als zeldzaam. Er zitten 33 Rode Lijst soorten tussen: zeven zijn gevoelig, twaalf kwetsbaar, tien bedreigd en vier ernstig bedreigd. Hoewel de aantallen vlinders niet hoog waren, vermoedelijk omdat ik aan de rand van het gebied gevangen heb, zijn de Coepelduynen als zodanig dus een zeer waardevol gebied.

Het uurhok waarin De Blink-Langevelderslag valt, is veel beter onderzocht. Tot en met 2015 waren daar 409 macro-nachtvlinders bekend, waarvan ik er dit jaar 55 teruggevonden heb in twee waarnemingsmomenten. Daarbij zaten negen vrij zeldzame en twee zeldzame soorten. In die 55 soorten waren ook 18 Rode Lijst soorten aanwezig: twee gevoelige, vier kwetsbare, negen bedreigde en drie ernstig bedreigde soorten. Ondanks de reeds bekende soortenrijkdom heb ik toch nog vier nieuwe soorten aan de lijst kunnen toevoegen: twee vrij zeldzame, één zeldzame, drie Rode Lijst soorten: twee bedreigde en één ernstig bedreigde soort. Ook dit terrein is dus zeer waardevol, met name nu gebleken is dat het de laatste grote populatie van *Polia bombycina* in Nederland huisvest.

Gebleken is ook dat noordelijke duinen van Zuid-Holland en zuidelijke duinen van Noord-Holland samen een bijzonder biotoop vormen met bijzondere soorten, die nergens anders voorkomen, of elders veel zeldzamer zijn. Klaas Kaag legde tijdens de Ter Haar bijeenkomst uit dat dit kalkrijke duinen zijn; de noordelijke duinen van Noord-Holland zijn juist kalkarm. De duinen op de Waddeneilanden zijn matig kalkrijk. Ten zuiden van Katwijk ligt Meijndel, dat weliswaar kalkrijk is, maar ook veel meer begroeid en dus anders qua vegetatie en microklimaat; dat zou kunnen verklaren waarom een aantal van de genoemde vlinders daar niet voorkomt.

Tot slot lijkt de afname van sommige soorten in het binnenland veel sterker te zijn dan in de duinen. Mogelijk is dit het gevolg van toegenomen stikstofdepositie in het binnenland; het zou goed zijn hier meer onderzoek aan te doen.

Strikt persoonlijk gesproken was het heerlijk om in dit gebied te vlinderen, het heeft nuttige informatie opgeleverd over het gebied en ik heb allerlei nieuwe soorten leren kennen. Maar het is ver rijden vanuit Wageningen, met bijbehorende CO₂ uitstoot, en ook best vermoeiend, dus: één keer is wel genoeg geweest.

Tot slot wil ik dank zeggen aan Jurriën van Deijk voor het ter beschikking stellen van verspreidingskaartjes uit *Noctua*, aan Natuurmonumenten (Wolfheze) en Staatsbosbeheer (duinen) voor de verstrekte vergunningen, en aan Casper Zuyderduyn en Maarten Eysker voor de plezierige samenwerking in de duinen.

Joke Stuurman-Huitema – Bijzondere gevangen macro's.

Joke liet wat recente en oudere foto's zien van macro's. Twee keer *Orthosia cruda* (Denis & Schiffermüller), kleine voorjaarsuil, van 30.iii.2019 (Laag Zuthem, Overijssel) en een rupsje op berk (22.vii.2018, Swifterbant). Volgens Jeroen Voogd ging dit (vermoedelijk) om een bruine variant van *Opisthocraptis luteolata* (Linnaeus), hagedoornvlinder. Twee uilen, gevangen tijdens de Ter Haar excursie van 2006 in Zeeland zijn lastig te determineren, maar één wordt als *Apamea remissa* (Hübner), grauwe grasuil, bestempeld. Bij de andere is twijfel en is wellicht een *Mesapamea*. Een derde uil is volgens Rob de Vos onmiskenbaar *Apamea unanimitis* (Hübner), rietgrasuil. Tot slot foto's van de rups en vlinder van *Biston strataria* (Hufnagel), vroege spanner, (fig. 11) uit de pop gekropen op 27.iii.2019.

Rob de Vos – Naturalis Biodiversity Center 2.0

Rob geeft een boeiende voordracht over verleden, heden en toekomst van de vlindercollectie van voorheen het Zoölogisch Museum Amsterdam (ZMA), nu Naturalis Biodiversity Center (NBC). Het NBC ondergaat een ingrijpende verbouwing, vandaar de term “2.0”, met als ondertitel “Wat betekent dit voor u en wat kunnen wij voor u betekenen?”

De verhuizing van de collectie van het ZMA naar het NBC had nogal wat voeten in de aarde, bijvoorbeeld omdat de bodem van de Amsterdamse kisten spaanplaat bevatte dat formaldehydegas afgaf, waardoor de collectieruimte gesloten moest worden totdat er goede luchtfilters geïnstalleerd waren. De totale collectie van het NBC bevat nu 3,5 miljoen vlinders. De samenvoeging gaf ook de nodige ruimteproblemen, waar nu een adequate oplossing voor gevonden is door middel van speciale rolkasten. Rob is collectiebeheerder en concentreert zich op de nachtvlinders en micro's. *Eulalia Gasso Miracle* deed voorheen de dagvlinders, maar krijgt een andere functie in Naturalis. Daardoor worden de dagvlinders tijdelijk (weer) onder het beheer van Rob gebracht, totdat er geld voor een extra collectiebeheerder gevonden wordt. De samenvoeging van de collecties van ZMA en NBC is veel werk, onder andere omdat nog veel privé collecties apart staan. Dit is nog lang niet klaar! Naturalis heeft een veel diversere functie dan het ZMA en dat betekent dat er ook voor Rob heel ander werk bij gekomen is: er is publiek en er zijn gasten, van kinderen tot studenten en specialisten, daar moet je mee leren omgaan. Hij heeft een heel divers takenpakket, dat is wel leuk, maar er is daardoor minder tijd voor de collectie.

Er wordt nu nieuwbouw gepleegd en dat betekent dat de collectietoren niet toegankelijk is, omdat die midden in de bouwput staat. Na de verbouwing kunnen delen van de collectie op aanvraag bekeken worden in de procesruimte of “Keg”, dat in een apart gedeelte van het

museum gehuisvest zal zijn. De collectieruimte is niet toegankelijk voor derden en ook Rob zelf mag er maximaal twee uur per dag in werken, vanwege de ARBO regels. Van de nieuwe tentoonstellingszalen zal de onderste verdieping (“Live Science”) de interessantste zijn voor ons. De “open zaterdagen” zullen blijven, te zijner tijd zullen die waarschijnlijk in de Live Science of de procesruimte gehouden worden.

Er is nog veel werk aan de winkel en Rob doet een oproep aan de ter Haar leden om te komen helpen als vrijwilliger, voor determineren, sorteren en digitaliseren, en het samenvoegen van de ZMA en NBC collecties en de acquisities. Daarnaast is er het “papillotten project”: meer dan 500.000 papillotten met vlinders van over de hele wereld wachten op registratie. Er is reiskostenvergoeding beschikbaar.

Vanuit de zaal wordt gevraagd of NBC nog steeds bereid is om collecties te accepteren. Dat is wel zo, inclusief “gewone” soorten, maar er zal wel strenger geselecteerd worden, omdat Naturalis al aardig vol begint te raken: daarom is er een plan om een Europees depot te maken om die gewone soorten, na digitalisatie, daar op te slaan.

Het vernieuwde museum zal naar verwachting half september – begin oktober geopend worden.

Jeroen Voogd – Vlinderwaarnemingen en het boek.

Jeroen vertelt over zijn vlinderwaarnemingen dit jaar en de stand van zaken van zijn boek.

Xanthia ruticilla (Esper), de vroege eikenuil, is een soort die hij vroeger regelmatig zag op de Veluwe(zoom) maar tegenwoordig steeds minder. In de duinen gaat het nog wel goed met dit uitje, zo had hij dit jaar ongeveer 50 exemplaren op smeer. De eitjes worden afgezet in korstmossen, niet op bladknoppen! Mogelijk is dit om uitdroging tegen te gaan want het is wel een soort van open landschap. Op Planken Wambuis is de rups op de goede plekken te vinden op kleine eikjes met korstmossen. Helaas verdwijnen die kleine eikjes door omhakken (want “het landschap moet open blijven”) en in 2018 door de droogte.

Hij heeft goede resultaten met het zoeken van rupsen met behulp van UV-licht (fig. 8-9). Zo vond hij heel gemakkelijk rupsen van *Aspitates ochrearia* (Rossi), gele kustspanner, in de duinen.

Jeroen’s boek, de “dikke Voogd” zoals hij al in de wandelgangen genoemd wordt, zal ongeveer 640 pagina’s beslaan. Het formaat wordt 21x28 cm en behandelt 905 soorten. Er zullen 2-6 foto’s per soort in staan, met nadruk op de rups, en daarnaast ruim 3000 plaatjes van opgezette vlinders (♂, ♀, variatie, onderkant waar nodig). De informatie over de rupsen is zo toegankelijk mogelijk opgeschreven. Lijnen zijn heel belangrijk, met name de zijlijn, alsmede het nekschild en het anaalschild. Ook “haren” worden overzichtelijk en simpel beschreven. De kleur van een rups is vaak niet onderscheidend!

Jeroen en Klaas Kaag hebben zich samen over enkele Nederlandse vlindernamen gebogen en hebben besloten in Jeroens boek een aantal wijzigingen door te voeren, namelijk als ze verwijzen naar een foute of in Nederland niet relevante waardplant, of als ze aanleiding geven tot foute determinaties. Voorbeelden zijn *Furcula bifida* (Brahm), voorheen wilgenhermelijnvlinder, nu omgedoopt tot populierenhermelijnvlinder omdat de rups nooit op wilg zit; *Notodonta tritophus* (Denis & Schiffermüller), wilgentandvlinder, nu populieren-tandvlinder, om dezelfde reden; *Philereme vetulata* (Denis & Schiffermüller), vroeger sporehoutspanner, nu kleine wegedoornspanner omdat deze soort monofaag is op wegedoorn. De veranderde naamgeving leidde tot een uitvoerige discussie tijdens de bijeenkomst! De prijs van het boek zal ongeveer € 89,95 bedragen en het kan bij hemzelf besteld worden. Het streven is om het boek in september te publiceren.

Hans Groenewoud – Macrolepidoptera van Heumensoord, een inventarisatie van 2014-2018

Heumensoord is een open bosgebied direct ten zuiden van Nijmegen. Het is zo'n vijf km lang (noord zuid richting) en twee km breed (oost-west). Eigenlijk is het één groot recreatiegebied voor de hele regio Nijmegen. Zeker in de weekenden wordt het overlopen door wandelaars, fietsers, mountainbikers, hardlopers en paardrijders. In de zomer staat midden in het gebied ook nog eens het Vierdaagsekamp van de militairen met gemiddeld zo'n 5000 deelnemers.

Geologisch gesproken is het de spoelvlakte van een van de meest zuidelijke gletsjertongen uit de voorlaatste ijstijd. Het is een vlak zanderig terrein met een vrij open begroeiing van berken, eiken, dennen en sparren. Langs een flink aantal grote paden staan statige oude beuken. Dicht bij Nijmegen vaak met onderbegroeiing van rododendrons. Verspreid in het gebied liggen kleine heideveldjes. De onderbegroeiing van de open eiken berken en dennenbossen bestaat voor een groot gedeelte uit adelaarsvarens en bosbes. De sparrenbosjes zijn zoals verwacht erg dicht met weinig onderbegroeiing. Ook zijn er nog veel exoten te vinden, met name Amerikaanse eik en Amerikaanse vogelkers. Het gebied is sinds zes jaar in beheer bij Natuurmonumenten, dat streeft naar een zo natuurlijk mogelijke vegetatie, o.a. door het verwijderen van de exoten en het verwijderen van de dichte sparren-bosjes. Ondanks het rommelige karakter en het feit dat het wordt overlopen door recreanten, vertegenwoordigt het gebied toch een behoorlijke natuurwaarde. Waarschijnlijk omdat het geen geïsoleerd bosgebied is, maar een geheel vormt met een aantal er omheen liggende heide- en bosgebieden: aan de oostkant het Groesbeekse bos (veel beukenbos) en aan de zuidkant de Mulderskop (heide), de Mookerhei (heide) en de St Jansberg (helling loofbos).

Tussen 2014 en 2018 heb ik hier op een vaste standplaats, naast een klein heideveldje, nachtvlinders geïnventariseerd. Gestreefd werd naar één à twee bezoeken per maand van maart tot en met november. In totaal ben ik 55 maal in het veld geweest om met lamp en laken en stroop te inventariseren. Ook werd regelmatig met de zaklamp gekeken op bloeiende planten, o.a. heide.

Alle soorten die verwacht kunnen worden bij de diverse biotooptypen blijken voor te komen. Voor de beuken zijn dat bijvoorbeeld *Aglia tau* (Linnaeus), tauvlinder (fig. 8), *Pseudoips prasinana* (Linnaeus), zilveren groenuil en *Watsonalla cultraria* (Fabricius), beukeneenstaart. De tauvlinder moet misschien wel beschouwd worden als dé soort van Heumensoord. Komt elders in Nederland alleen maar voor op de Veluwe en in Zuid Limburg en het blijft natuurlijk altijd een prachtige verschijning.

Van de soorten kenmerkend voor eik noemen we o.a. *Catocala sponsa* Linnaeus), karmozijnrood weeskind, diverse tandvlinders (bijvoorbeeld *Peridea anceps* (Goeze), eikentandvlinder en *Drymonia dodonaea* (Denis & Schiffermüller), gestreepte tandvlinder) en *Apoda limacodes* (Hufnagel), slakrups. Het aansprekende karmozijnrode weeskind is de laatste jaren aan een grote opmars bezig, en de bosgebieden van Heumensoord blijven daar zeker niet bij achter. Op 30.vi.2018 zaten er 20 exemplaren op de stroop. In heel 2018 zijn er in totaal 38 exemplaren waargenomen, verdeeld over vijf data van 30 juni-11 september. Daarmee is 2018 een extreem goed jaar voor deze soort.

Ook van de laatste veel voorkomende loofboom, de berk (*Betula* sp.), vinden we bekende en minder bekende vertegenwoordigers zoals *Biston betularia* (Linnaeus), peper en zoutvlinder, *Pheosia gnoma* (Fabricius), berkenbrandvlinder, *Cyclophora albipunctata* (Hufnagel), berkenoogspanner en *Aethalura punctulata* (Denis & Schiffermüller), berkenspikkelspanner. En dat er naast loofhout ook dennen (*Pinus* sp.) en sparren (*Abies* sp.) staan bewijzen

de talrijke *Sphinx pinastri* Linnaeus, dennenpijlstaart, *Bupalus piniaria* (Linnaeus), dennenspanners, *Hylaea fasciaria* (Linnaeus) rode dennenspanners en *Thera obeliscata* (Hübner) de naaldboomspanner. Ook minder algemene vertegenwoordigers van naaldhout zijn aanwezig zoals *Lymantria monacha* (Linnaeus), nonvlinder (ook op loofhout) en *Panthea coenobita* (Esper), schijn-nonvlinder.

Hoewel er in Heumensoord alleen maar kleine heideveldjes zijn, vinden we toch vrijwel alle, voor open heide specifieke soorten, inclusief diverse soorten van grassen, waarschijnlijk omdat er in de directe omgeving grote heiden liggen (Mulderskop en Mookerheide). Naast de (vooral) van heide levende soorten als *Eupithecia nanata* (Hübner), smalvleugeldwergspanner, *Anarta myrtilli* (Linnaeus), roodbont heide-uiltje en *Elaphria venustula* (Hübner), gemarmerd heide-uiltje, zien we ook de polyfage, grote soorten als *Saturnia pavonia* (Linnaeus), nachtpauwoog, *Lasiocampa quercus* (Linnaeus), hageheld, en *Macrothylacia rubi* (Linnaeus), veelvraat. De echte grasvertegenwoordigers zijn minder talrijk, maar toch laten soorten als *Euthrix potatoria* (Linnaeus), rietvink, en *Tholera decimalis* (Poda), gelijnde grasuil, alsmede de minder bekende *Calamia tridens* (Hufnagel), groene weide-uil, zich hier regelmatig zien.

Kortom, eigenlijk zijn alle soorten die je op basis van vegetatie en biotopen zou verwachten, aanwezig. Komt de onvermijdelijke vraag of er ook echt bijzondere soorten te vinden zijn. Ik ken de definitie van bijzonder niet (zouden we misschien eens een discussie aan kunnen wijden?), maar ik ga toch een poging doen om op basis van zeldzaamheid, kwetsbaarheid en onverwachtheid een vijftal ‘bijzondere’ soorten te bespreken. In willekeurige volgorde:

- *Lithosia quadra* (Linnaeus), viervlakvlinder. Volgens vlindernet een trekvlinder die zich soms meerdere jaren kan handhaven. Dat lijkt in de omgeving van Nijmegen zeker het geval want van de soort wordt bijna elk jaar wel meerdere exemplaren gezien. Een typische soort van korstmossen en algen. Sowieso doen veel beertjes, waarvan de rupsen van korstmossen leven, het goed in Heumensoord. Naast de viervlakvlinder vinden we ook het *Miltochrista miniata* (Forster), rozenblaadje, *Cybosia mesomella* (Linnaeus), vierstipbeertje, *Atolmis rubricollis* (Linnaeus), zwart beertje en diverse soorten van het geslacht *Eilema*.
- *Scopula rubiginata* (Hufnagel), purperen stipspanner. Een soort van zandgronden en vooral bekend uit de Zuid en Noord Hollandse duinen. Meerdere jaren in Heumensoord gezien en zou hier dus wel eens inheems kunnen zijn. Is zich mogelijk aan het uitbreiden.
- *Minucia lunaris* (Denis & Schiffermüller), grijs weeskind (fig. 3). Slechts eenmaal in de laatste vijf jaar gezien, maar in mijn studententijd (dat is weliswaar zo'n 40 jaar geleden) heb ik hem ook diverse keren overdag waargenomen. Ik neem aan dat de soort zich in deze omgeving heeft kunnen handhaven. Wordt volgens vlindernet slechts zelden gezien en dan nog vooral in de Noord Hollandse duinen en is dus wel echt een soort om te koesteren.
- *Paracolax tristalis* (Fabricius), gele snuituil (fig. 4). Misschien een iets minder spectaculaire verschijning dan de vorige soort, maar toch vermeld omdat de soort in Heumensoord soms in opvallende aantallen rondvliegt. Op 21.vii.2015 bijvoorbeeld zaten er 15 exemplaren op het laken. Datzelfde jaar was er ook al een uitschieter van een andere soort die zelden in grote aantallen wordt waargenomen: op 1.vii.2016 werden er 25 exemplaren geteld van *Pseudoips prasinana* (Linnaeus), zilveren groenuil.

Franje 22 (44) – september 2019

- *Plagodis dolabraria* (Linnaeus), lindeknotsvlinder. Kijkende naar de verspreidingskaart van vlindernet toch een onverwachte verschijning bij Nijmegen. Voorlopig slechts in één exemplaar, maar mogelijk is de soort zijn areaal aan het uitbreiden.

In totaal zijn er in deze vijf jaar in Heumensoord 281 soorten macrolepidoptera waargenomen. Ik denk dat er ongeveer zo'n 300 soorten voorkomen. In dit jaar (2019) zijn er immers alweer vijf nieuwe soorten bijgekomen, terwijl we wel voorzichtig kunnen stellen dat 2019 tot dusver qua waarnemingen vrij mager is. Voor een gebied dat meer als een recreatiegebied dan als een natuurgebied is te beschouwen, is dit geen slechte score. Wel dient opgemerkt te worden dat de aantallen erg variabel zijn zowel qua soorten als aantallen exemplaren. Per jaar bekeken komt het aantal soorten niet boven de 180 uit. Er worden in elk jaar dus toch redelijk wat soorten gemist. Daarnaast valt op dat een paar soorten soms onverwacht talrijk zijn. En dan niet die soorten waarbij dat een bekend gegeven is.

Omdat er nu gedetailleerde gegevens van een plek over vijf jaar bekend zijn, heb ik tenslotte ook eens gekeken of er een trend over deze jaren is. Daartoe werden de aantallen van de 15 algemeenste soorten over de deze vijf jaar vergeleken. De aantallen fluctueren flink over de jaren, maar bij geen enkele soort valt een consistente trend omhoog of omlaag te ontdekken. Al met al kunnen we concluderen dat zelfs een gebied dat onder zware recreatieve druk staat, toch een grote diversiteit aan vlindersoorten kan herbergen. Ik denk dat de voornaamste reden hiervoor is dat het een geheel vormt met andere natuurgebieden. Wat nogmaals het belang van ecologische verbindingzones onderstreept. Misschien moet hier ook nog bij opgemerkt worden, dat al deze recreanten toch vooral op de paden blijven en daarbij dus ook niet al te veel schade aanrichten.

BIJEENKOMST VAN DE SECTIE SNELLEN

De volgende bijeenkomst van de sectie wordt gehouden op

Zaterdag 12 oktober 2019

Om 11.00 uur in het Centrum voor Natuur- en Milieu- Educatie "Landgoed Schothorst"
het Groene Huis te Amersfoort, Schothorsterlaan 21, 3822 NA Amersfoort;
tel: (033) 469 52 00; e-mail: cnme@amersfoort.nl

Agenda:

10.30 uur	Zaal open.
11.00 uur	Opening
	Verslag vorige vergadering
	Bestuursmededelingen intern en extern
12.30 uur	Lunchpauze
13.30 uur	Faunistische mededelingen (met korte pauze rond 14.30 uur)
16.00 uur	Sluiting

Voor openbaar vervoer check www.9292.nl Routebeschrijving, zie Franje 20 (39), 20 (40) & 21 (41) of <https://www.hetgroenehuisamersfoort.nl/contact>

Franje 22 (44) – september 2019

BIJEENKOMST VAN DE SECTIE TER HAAR

De volgende bijeenkomst van de sectie wordt gehouden op

Zaterdag 2 november 2019

Om 11.00 uur in Natuurcentrum "De Schaapskooi" Overboeicop 15, 4145 NN
Schoonrewoerd. Tel: 0345-641201 website: www.natuurcentrum.nl

Agenda:

- 10.30 Zaal open
- 11.00 Opening door de voorzitter
Goedkeuring notulen vorige vergadering;
Bestuursmededelingen (waaronder bestuurswissel voorzitter en financiële zaken)
Terugblik jaarlijkse excursie
- 12.00 Rondvraag
- 12.30 Lunchpauze
- 13.30 Faunistische mededelingen
- 16.00 Sluiting (uiterste tijd is 17.00 uur)

Op de website is de actuele agenda te vinden: www.sectieterhaar.com/actueel/agenda/php

Bereikbaarheid met de auto

Vanaf de A27 vanuit Breda: neem afslag Lexmond. Na 200 meter op rotonde rechts naar Hei- en Boeicop. Na 100 meter rechts naar Hei- en Boeicop. Volg deze weg 5200 meter, door het dorp. (Let op de snelheidsbeperking!!). Aan de rechterzijde is "De Schaapskooi".

Vanaf richting Utrecht: neem A2 richting 's-Hertogenbosch. Na verkeersplein Everdingen, 4500 meter, afslag 12 (Leerdam/Everdingen). Bij de tweede kruising rechts af: Hei- en Boeicop-Lexmond. Na 1800 meter aan linkerzijde is "De Schaapskooi".

Vanaf de A2 's-Hertogenbosch: na verkeersplein Deil doorrijden tot afslag Zijderveld/Leerdam. Hierna zie boven.

Bereikbaarheid met het openbaar vervoer

Vanaf richting Utrecht: neem A2 richting 's-Hertogenbosch. Na verkeersplein Everdingen, 4500 meter, afslag 12 (Leerdam/Everdingen). Bij de tweede kruising rechts af: Hei- en Boeicop-Lexmond. Na 1800 meter aan linkerzijde is "De Schaapskooi". Vanaf de A2 's-Hertogenbosch: na verkeersplein Deil doorrijden tot afslag Zijderveld-Leerdam. Hierna zie boven. Neem buslijn 85 tussen station Leerdam en Utrecht v.v., stap uit bij de halte op de kruising naar Hei- en Boeicop en bel de Schaapskooi, tel: 0345 641 201. Vertrek Utrecht-Jaarbeursplein: 01 en 31 min. Over het hele uur en vertrek Leerdam-station: 25 en 55 minuten over het hele uur.